De stem van onze generatie tijdens de coronacrisis

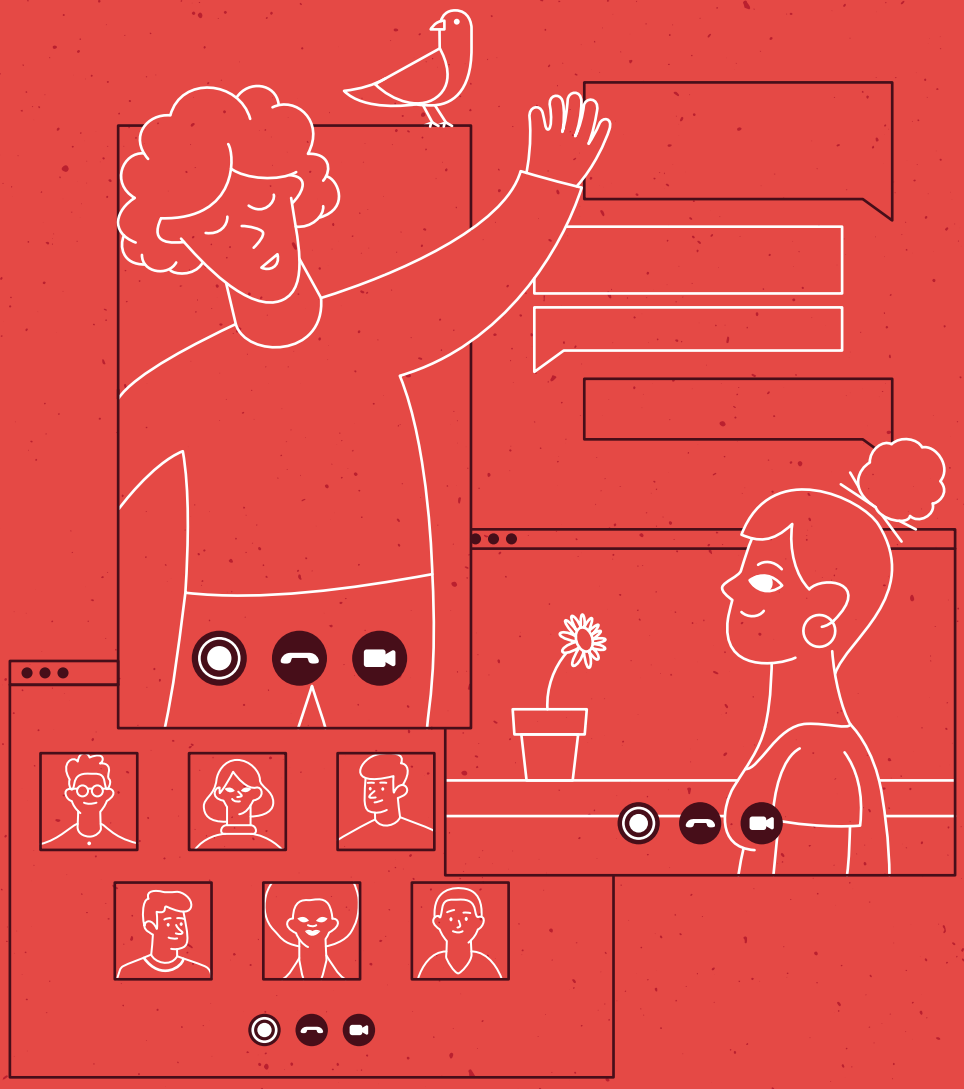

Sofie De Coker, Stefanie Dens en Magali Van Coppenolle.

VRIJDAG GROEP

Voorwoord

December 2020.

Een van de kenmerken die de mens onderscheidt van andere dieren is onze ver doorontwikkelde taal. Ironisch genoeg is het juist die levendige taal die ons nu zo vatbaar maakt voor het coronavirus: tijdens het spreken doet onze tong immers duizenden druppeltjes door de lucht dansen, die niet enkel onze boodschap maar ook het virus verspreiden. Epidemioloog Jose Jimenez beweerde zelfs: 'Als iedereen een paar maanden niet meer zou praten, zou de epidemie verdwijnen'[1].

Maar wat houdt ons tegen te zwijgen? Is het de angst om ongehoord te zijn? De angst om door het zwijgen ons aandeel als meerderheid te verliezen? Minderheden te worden? Vrezen we dat tijdelijke stilte ons stemloos zal maken?

Allicht schuilt het antwoord in het feit dat de mens een sociaal beestje is: we hebben als mensen nu eenmaal communicatie nodig. Het ontbreken van sociaal contact voelt voor ons brein als honger[2]. Praten en van gedachten wisselen is even cruciaal voor de mens als voeding en slaap.

Je stem laten horen is ook cruciaal voor onze samenleving. Het houdt onze democratie in stand. Al waren de luidste of meest gehoorde stemmen de voorbije jaren eerder weinig eensgezind. De verdeeldheid in binnen- en buitenland deed en doet spanningen hoog oplaaien. En zoals The Financial Times schrijft: als er één voordeel is aan de coronacrisis, dan is het dat het een gevoel van saamhorigheid in gepolariseerde samenlevingen injecteert. Die burgerzin is misschien tijdelijk, maar dat maakt het eens zo belangrijk om ervan gebruik te maken tijdens deze crisis. Want het gevaar van een crisis ligt erin om enkel te focussen op de noodsituatie van hier en nu[3].

Het is om die reden dat we de stem van onze generatie bundelen in dit rapport. Al blijven de resultaten en opinies uiteraard een momentopname tijdens een onwaarschijnlijke periode in onze geschiedenis, het is ook een oproep om te ageren. Want spreken alleen is niet genoeg. We moeten ons een nieuwe wereld inbeelden om ze vorm te geven. Maar ze zal pas tot stand komen als we er ook naar handelen. Het is door te dóén dat die nieuwe samenleving er komt. Het zal niet zonder slag of stoot gaan. Maar een ding is alvast duidelijk: onze generatie wil er volop voor gaan.

[1] De Standaard, Onze taal lijdt onder minder direct contact (thttps://www.standaard.be/cnt/dmf20201016_97421287)

[2] Financial Times, 'Virus lays bare the frailty of the social contract' (https://www.ft.com/content/7eff769a-74dd-11ea-95fe-fcd274e920ca)

[3] The Guardian, 'There is revolution in the air now, but history shows the old order will fight back' (https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/may/18/revolution-history-fight-back-coronavirus-policies-vulnerable)

Inhoudstafel

1. Inleiding 4

2. Methodologie 5
   - 2.1 Onderzoeksmethode
   - 2.2 Analyse

3. Onderzoeksresultaten 6
   - 3.1 De tijden veranderen 6
   - 3.2 Solidariteit, gezamenlijke doelstellingen en collectieve inspanningen 7
   - 3.3 Een 'nuttige' economie en het beschermen van gemeenschappelijke goederen en diensten 9
   - 3.4 Een nieuwe vorm van politiek 12
   - 3.5 One health: onze gezondheid, die van onze maatschappij en die van onze planeet 14
   - 3.6 Leven in onzekere tijden van crisis 16
   - 3.7 Populaire voorstellen 18
   - 3.8 Conclusie 18

4. Opiniestukken 21

5. Volledige lijst van statements 40

1. Inleiding

Op 18 maart 2020 gaat België in lockdown. Een week na het eerste dodelijke COVID19-slachtoffer in ons land. Scholen, horeca en niet-essentiële winkels worden gesloten. Burgers moeten thuisblijven en contact met de buitenwereld maximaal vermijden. Niet veel later komen er grenscontroles. De drastische maatregelen die ons land neemt om onze maatschappij veilig te stellen, zijn van ongekende ordegrootte.

Hoe onzeker deze periode ook is, het staat buiten kijf dat een dergelijke crisis ook kansen biedt. Tijdens noodsituaties toont de mens zich uiterst creatief en veerkrachtig. Ook Winston Churchills bekende uitspraak 'Never waste a good crisis' doelt daarop. Het is hét moment om opnieuw te evalueren hoe we leven, om beslissingen in een nieuw perspectief te zien. Om ontevredenheid die al langer leeft, om te zetten in verandering. En de werkelijkheid liegt er niet om: nieuwe 'corona-initiatieven' schieten als paddenstoelen uit de grond. Maar heeft de coronacrisis ook het potentieel om als momentum te dienen voor een structurele maatschappelijke verandering?

Welke ideeën zullen dan tot langdurige veranderingen leiden, en waar komen ze vandaan? En zullen die veranderingen ons ook mobiliseren tegen de andere grote uitdagingen van onze tijd? Wat als we even drastisch zouden optreden voor die problematieken, als we nu deden tijdens de coronacrisis?

Het is met die gedachte dat we op onderzoek trokken bij onze generatie: millennials tussen de 24 en 35 jaar. Een generatie die in haar jong bestaan al heel wat crisissen heeft gekend[4], en een generatie die nu haar eerste stappen in beleidsvorming begint te zetten. We wilden weten wat onze leeftijdsgenoten voorspellen voor onze maatschappij na de coronacrisis. Wat zien zij werkelijkheid worden? En waar moeten we als samenleving naartoe? We willen deze crisis als momentum aangrijpen om onze generatie een stem geven om de toekomstige maatschappij vorm te geven.

Om een beeld te krijgen van wat onze toekomst vorm zal geven volgens millennials, stelden we binnen de Vrijdaggroep 43 stellingen op. Ze vertegenwoordigen ideeën en tendensen die wij vandaag in de maatschappij waarnemen, en waarvan we denken dat ze de kiem vormen van verschillende mogelijke (maatschappelijke) transities.
Onder de voorstellen zijn er ook enkele die nog embryonaal of niet-ingeburgerd zijn, want de innovaties die in crisismomenten naar bovenkomen zijn zeker niet allemaal nieuwe ideeën. Integendeel, vaak zijn het juist voorstellen die eerder nog te exotisch of idealistisch leken, die toch bestaansrecht krijgen op momenten van crisis[5]. Aangezien onze manier van leven tijdens de lockdown grondig veranderd werd, voegden we ook enkele stellingen toe die rechtstreeks verband hielden met de coronacrisis.

Natuurlijk kunnen we onmogelijk de toekomst voorspellen. Leven in lockdown is ook per definitie een moment van uitzondering, en – hoewel we tijdens het schrijven van dit rapport in de tweede 'verstrengde lockdown' zitten – blijft het een periode die we pas later ten volle kunnen evalueren. Toch hopen we enkele gewenste accenten te kunnen achterhalen die onze generatie hoopvol stemt voor de toekomst. En idealiter, is het niet alleen stof tot nadenken maar ook tot ageren.

[4] McKinsey & Company, 'Poorer than their parents? A new perspective on income inequality (https://www.mckinsey.com/featured-insights/employment-and-growth/poorer-than-their-parents-a-new-perspective-on-income-inequality)
[5] Rebecca Solnit, Hope In The Dark

2. Methodologie

2.1 Onderzoeksmethode

De 43 stellingen behandelen een reeks politieke, economische en maatschappelijke onderwerpen, waaronder ook in verband met het milieu (volledige vragenlijst in bijlage). Vier aanvullende vragen hadden betrekking op de perceptie van de crisis door de bevraagden zodat we konden nagaan of ze wel degelijk een perceptie van 'verandering' hebben. Ondanks debat binnen de pluralistische Vrijdaggroep, zijn we er ons van bewust dat de selectie van de stellingen gedeeltelijk onderworpen zijn aan subjectiviteit, onder meer omdat we als millennials sowieso slechts één segment van een veelstemmige maatschappij vormen. We konden onmogelijk compleet zijn in het opsommen van alle mogelijke maatschappelijke tendensen, maar hopen er wel enkele gewenste accenten bij jongeren mee te achterhalen.

Bij elke stelling vroegen we naar de mate waarin de bevraagde het hiermee eens is. De uitspraken werden geëvalueerd op basis van een 5-puntenschaal:

- Helemaal mee eens
- Mee eens
- Noch mee eens, noch niet mee eens
- Niet mee eens
- Helemaal niet mee eens

Om te peilen naar het gewicht van de statements, vroegen we ook om een top 5 aan te geven van de belangrijkste statements volgens de respondenten.

Om de representativiteit van de steekproef te garanderen, hebben we onderzoeksbureau Ipsos de opdracht gegeven om de enquête uit te voeren bij 500 millennials tussen 24 en 35 jaar tussen 29/05/2020 en 10/06/2020. Deze steekproef is representatief op het vlak van geslacht, regio, taal en sociale klasse voor Belgen tussen 24 en 35 jaar. Voor sociale klasse werd gebruik gemaakt van de score uit de CIM-persstudie die hiervoor het opleidingsniveau en het beroep van het gezinshoofd combineert[6]. De bevraging gebeurde volledig online.

2.2 Analyse

Voor de analyse van de resultaten hebben we voornamelijk gebruik gemaakt van een combinatie van de positieve antwoorden (=T2= mee eens + helemaal mee eens) en een combinatie van de twee negatieve antwoorden (=B2= niet mee eens + helemaal niet mee eens). Dat laat ons toe om op een eenvoudige manier te duiden welke stellingen in grote mate werden geapprecieerd en welke niet. Al laten we de nodige nuance niet achterwege.

Enkele stellingen hadden een hoge graad respondenten die 'noch akkoord, noch niet akkoord' antwoordden. Deze stellingen duiden op minder uitgesproken meningen, in die zin dat de respondenten minder met de stelling bezig zijn of dat ze er in mindere mate een uitgesproken mening over hebben. Voor neutrale antwoorden kunnen de resultaten over het algemeen als volgt geïnterpreteerd worden: waar een grote groep akkoord (T2) gaat met een stelling, in combinatie met veel neutrale antwoorden, er wel degelijk draagvlak is voor een stelling, en dat dit draagvlak weinig echte tegenkanting kent. De redenering kan ook omgedraaid worden, wanneer een grote groep niet akkoord gaat (B2) en een groot aantal stemmen neutraal blijft, kan aangenomen dat er weinig draagvlak is.

Als Belgische denktank wil De Vrijdaggroep de verdeeldheid overstijgen, en op zoek gaan naar eensgezindheid in een pluralistische samenleving. Daarom kiezen we er bewust voor om ook in dit rapport de opmerkelijkste gelijkenissen naar voren te schuiven. We presenteren daarmee een 'algemene' visie van de generatie. We gaan dus niet in op verschillen binnen deelgroepen van de steekproef. Maar we zijn wel transparant over de stellingen waarbij geen eensgezindheid binnen de algemene steekproef gevonden kon worden.

Om de visualisatie van de data te verduidelijken werden de percentages in dit rapport naar boven afgerond. Om de visualisatie van de data te verduidelijken werden de percentages in dit rapport naar boven afgerond. Om die reden komt de optelsom van deelresultaten niet altijd overeen met het aangegeven getal. (Bv. bij stelling 1 was 16,03 % het helemaal eens, en 54,49 % het eens, wat een totaal maakt van 70,52%. Dat totaal wordt afgerond op 71% wat niet correspondeert met de som van de afgeronde delen: 16 % + 54 %).

[6] CIM Persstudie 2018-2019 (https://www.cim.be/sites/default/files/Media/Pers/Documents/methodologie_2018-2019_nl.pdf)

3. Onderzoeks-resultaten

In dit hoofdstuk bundelen we de statements in enkele grote thema's die naar voren komen in de resultaten.

3.1 De tijden veranderen

We zien een duidelijk besef bij 24-35 jarigen dat de tijden veranderen. De respondenten zien de coronacrisis niet alleen als een op zichzelf staand probleem dat beperkt is in de tijd. Het is niet enkel een hedendaagse crisis, maar ook een crisis van de toekomst: 71 % gaat akkoord dat pandemieën vaker zullen voorkomen en een grotere impact hebben; 2 op 3 geeft aan dat deze crisis onze maatschappij voor altijd heeft veranderd. Bij de helft heeft dit een zelfs uitgesproken impact op hun persoonlijk gedrag en opvattingen: ze geven aan dat de coronacrisis hen voor altijd veranderd heeft.

Een meerderheid van de respondenten (61 %) ziet ook verbanden tussen de oorsprong van de crisis en de manier waarop wij omgaan met ons milieu, en de structuur van een geglobaliseerde wereld.

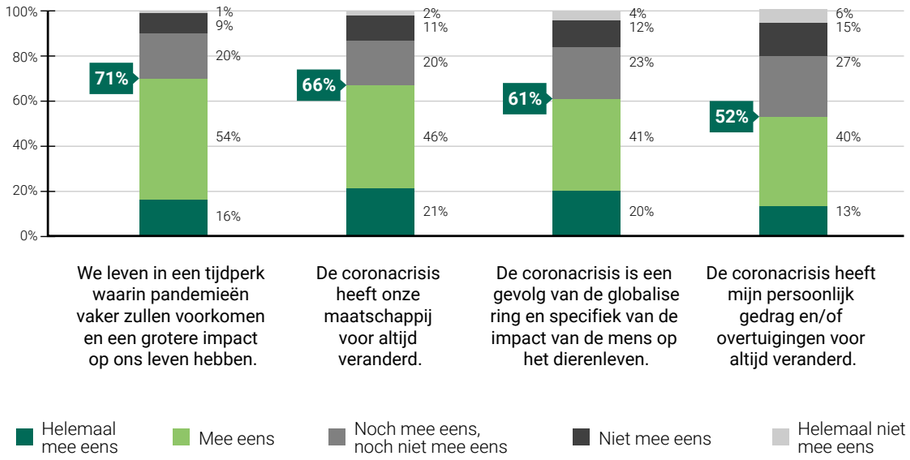

3.2 Solidariteit, gezamenlijke doelstellingen en collectieve inspanningen

Zoals we The Financial Times al citeerde: als er één voordeel is aan de coronacrisis, dan is het dat het een gevoel van saamhorigheid in gepolariseerde samenlevingen injecteert.[7] Ook in onze resultaten is solidariteit een thema dat duidelijk naar voren komt. Solidariteit met oudere buren, zien de millennials uitgroeien tot een permanente vorm van ouderenzorg (68 %). Bovendien geeft een grote meerderheid van de respondenten (71 %) aan dat armoedebestrijding altijd een prioriteit van het beleid moet zijn, en niet alleen in tijden van economische crisis.

Maar een grote meerderheid van de respondenten lijkt solidariteit wél van iedereen te verwachten, ook van diegenen van wie zij denken dat ze kunnen bijdragen aan de collectieve inspanning, zoals langdurig werklozen. 73 % geeft aan dat langdurig werklozen vaker moeten ingezet worden voor maatschappelijke en liefdadigheidstaken.

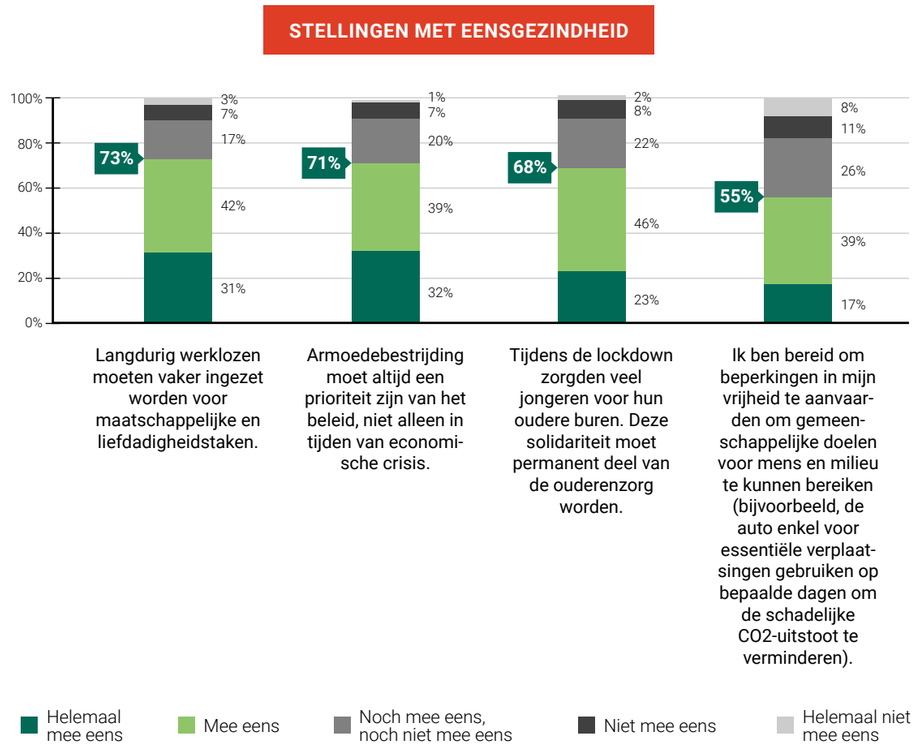

[7] Financial Times, 'Virus lays bare the frailty of the social contract' (https://www.ft.com/content/7eff769a-74dd-11ea-95fe-fcd274e920ca)

Een groot deel van de millennials lijkt bovendien bereid om eigen duit in het zakje te doen. Zo geeft een meerderheid (55 %) aan dat ze hun eigen vrijheid zouden inperken om gezamenlijke doelstellingen na te streven en te verwezenlijken die betrekking hebben op mens en milieu. Bijvoorbeeld, door op bepaalde dagen de auto enkel voor essentiële verplaatsingen te gebruiken om zo de schadelijke CO_2-uitstoot te verminderen. Al ziet ook 1 op 5 millennials dat niet zitten.

Bovendien geeft een meerderheid (51 %) expliciet aan dat de vrijheid van verkeer niet opweegt tegen het collectief belang in crisistijden. Slechts 28 % van de millennials vindt dat vrijheid van verkeer (zoals internationaal reizen) een basisrecht is en dat daarom de grenzen altijd, zelfs in tijden van crisis, moeten openblijven.

De antwoorden op de stelling 'Economische migratie in tijden van crisis is onverantwoord: het is als burger je plicht om de economie in je land te stimuleren' volgden dezelfde trend. De helft van de respondenten ging akkoord, al gaf ook 32 % geen uitgesproken mening.

Om onze samenleving te beschermen willen de millennials ver gaan: bijna de helft vindt dat de Belgische regering grote bewakingsprogramma´s moet uitbouwen om burgers in te toekomst beter te beschermen tegen bedreigingen zoals pandemieën en terrorisme. Nog eens 30 % antwoordde neutraal op de vraag, en slechts 1 op 5 gaat expliciet niet akkoord.

Toch zijn er ook grenzen aan het uitbouwen van bewaking: 47 % van de respondenten geeft aan dat de volksgezondheid niet per se belangrijker is dan het recht op privacy (in het geval van het verzamelen van gegevens door de overheid). Overheden mogen dus niet zomaar informatie verzamelen over hun bevolking, zelfs al is dit uit gezondheidsoverwegingen. Opnieuw zagen we bij 1 op 3 geen uitgesproken mening over deze kwestie.

MINDER EXPLICIETE STELLINGEN

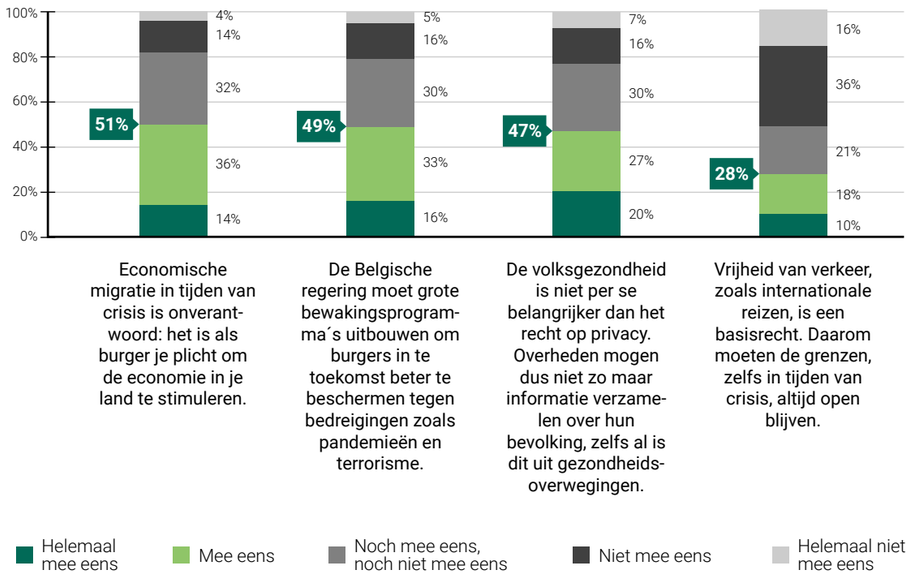

3.3 Een 'nuttige' economie en het beschermen van gemeenschappelijke goederen en diensten

Verder bouwend op het saamhorigheidsgevoel, lijkt er ook een soort burgerzin ontstaan die de nadruk legt op het veiligstellen van onze maatschappij. 62 % geeft aan dat de afweging tussen economie en gezondheid niet mag bestaan: desnoods moet onze economie hervormd worden om onze volksgezondheid te waarborgen, zelfs als dat een kost heeft. De economie staat dus ten dienste van ons welzijn. Al moeten we wel nuanceren dat er veel verdeeldheid was bij de bijhorende stelling 'Het voornaamste doel van de regering is het draaiend houden van de economie, zelfs al zijn daar gezondheidsrisico´s aan gebonden.' Daarbij ging 38 % akkoord, maar ook 37 % niet akkoord.

Het 'veiligstellen van de maatschappij' komt ook terug op vlak van openbare financiën. Om grote maatschappelijke uitdagingen de baas te kunnen (zoals de coronacrisis of de klimaatcrisis) zou de overheid beter extra geld lenen, en zich minder druk maken over het begrotingstekort vindt 42 %. Al antwoordde ook meer dan een derde (35 %) neutraal op deze vraag.

Twee op drie bevraagden was duidelijk voorstander (66 %) van de verplichting om essentiële goederen, d.w.z. goederen van openbaar nut, lokaal te produceren. We lijken onze productieketens veilig te willen stellen, en minder afhankelijk te willen zijn van grote internationale toeleveranciers voor belangrijke grondstoffen en producten. Of tenminste een groter gevoel van controle en veiligheid te willen creëren, want ook lokale productie is geen absolute waarborg tegen schaarste. Hierbij moeten we wel rekening houden, dat het gebrek aan mondmaskers tijdens het begin van de coronacrisis mogelijk een impact heeft gehad op de mening van de respondenten.

Het verzekeren van de productie zagen we ook terugkomen in de voornamelijk positieve antwoorden op de stellingen 'Bedrijven moeten inzetten op het geografisch spreiden van hun productielijn om te garanderen dat ze kunnen blijven functioneren tijdens crisissen' (54 % akkoord) en 'Bedrijven moeten een vlakke organisatiestructuur en zelfsturende teams hebben om beter bestand te zijn tegen crisissen' (45 % akkoord) . Beide stellingen hadden wel een hoog percentage neutrale antwoorden, respectievelijk 34 % en 38 %, wat erop zou kunnen wijzen dat millennials voornamelijk een mening hebben over essentiële middelen voor de samenleving, en minder over de werking van andere types bedrijven.

Ook het belang van het openbaar vervoer wordt benadrukt in de resultaten, met 63 % die aangeeft dat het openbaar vervoer ten alle tijden alle uithoeken van het land met elkaar verbinden, zelfs als er weinig passagiers zijn. Toch gaf ook 45 % aan dat de overheid meer moet inzetten op wegeninfrastructuur en individuele vervoersmiddelen (zoals fiets, moto of auto) omdat de sociale afstand moeilijker te garanderen is op het openbaar vervoer. 1 op 3 respondenten antwoordde echter neutraal op deze laatste stelling.

Binnen onze economie zijn gelijke rechten belangrijk: iedereen moeten kunnen genieten van bescherming. 58 % van de respondenten uit zich voorstander van een vergelijkbaar economisch vangnet voor zelfstandigen en loontrekkenden. Daarnaast is een kleine meerderheid van de bevraagden (53 %) het eens met het idee dat het inkomen van werknemers moet gebaseerd zijn op hoe ´essentieel´ deze werknemers zijn voor het functioneren van de samenleving. (Bv. verpleegkundigen en bankiers zouden hetzelfde kunnen verdienen). Al is ook 1 op 5 millennials het hier niet mee eens.

STELLINGEN MET EENSGEZINDHEID

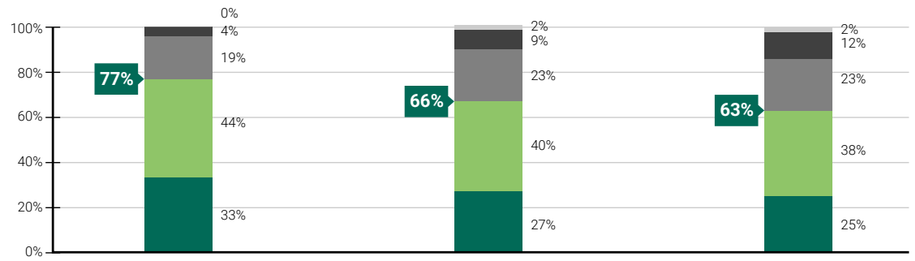

Het moet verplicht worden om de resultaten van wetenschappelijk onderzoek over mens en milieu openlijk en gratis te delen met alle andere wetenschappers en overheden. (bv. onderzoek over corona, het ontwikkelen van vaccins, etc.)

Overheden moeten essentiële goederen, zoals mondmaskers, verplicht lokaal laten produceren.

Het openbaar vervoer moet ten alle tijden alle uithoeken van het land met elkaar verbinden, zelfs als er weinig passagiers zijn.

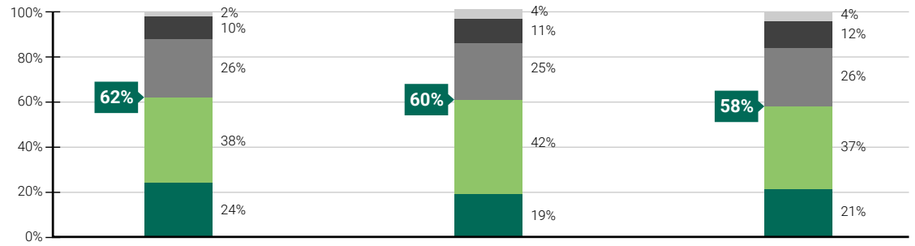

De afweging tussen economie en gezondheid mag niet bestaan: desnoods moet onze economie hervormd worden om onze volksgezondheid te waarborgen. Zelfs als dat een kost heeft.

De culturele sector heeft een noodzakelijke positie in de samenleving en moet ten aller tijde beschermd worden.

Zelfstandigen moeten hetzelfde economische opvangnet als bedienden krijgen.

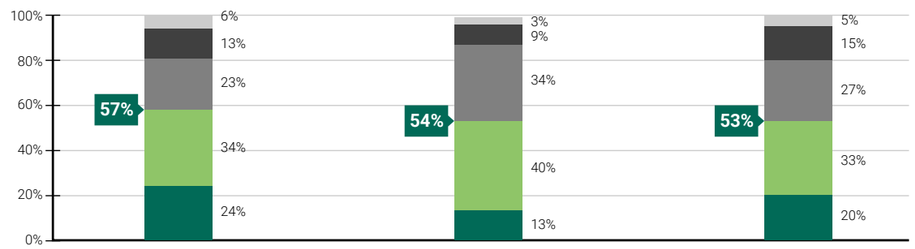

De overheid moet een universeel basisinkomen voor elke burger voorzien. Dit betekent dat iedereen, ongeacht zijn of haar werksituatie, eenzelfde basisinkomen krijgt dat dan verder kan worden aangevuld met een inkomen op basis van het werk dat men verricht.

Bedrijven moeten inzetten op het geografisch spreiden van hun productielijn om te garanderen dat ze kunnen blijven functioneren tijdens crisissen.

Het inkomen van werknemers moet gebaseerd zijn op hoe ´essentieel´ deze werknemers zijn voor het functioneren van de samenleving. (Bv. verpleegkundigen en bankiers zouden hetzelfde kunnen verdienen).

Helemaal mee eens | Mee eens | Noch mee eens, noch niet mee eens | Niet mee eens | Helemaal niet mee eens

Bovendien peilden we in de survey we naar het potentieel van een universeel basisinkomen voor elke burger. Dit betekent dat iedereen, ongeacht zijn of haar werksituatie, eenzelfde basisinkomen krijgt dat dan verder kan worden aangevuld met een inkomen op basis van het werk dat men verricht. 57 % van de bevraagden is hiervoor te vinden, 1 op 5 vindt niet dat de overheid dit moet voorzien.

Tot slot, tonen de resultaten het belang van de immateriële gemeenschappelijke openbare goederen aan. Het belang van de artistieke en culturele sector binnen de maatschappij wordt erkend, en 60 % is voorstander van de bescherming van deze sector ten aller tijde. De respondenten spreken zich ook duidelijk uit over het belang van kennis als cruciaal immaterieel en deelbaar goed. Bijna 77 % zegt dat het verplicht zou moeten zijn om de resultaten van wetenschappelijk onderzoek over mens en milieu openlijk en gratis te delen met alle andere wetenschappers en overheden. We sluiten het niet uit dat deze stelling ook beïnvloed is door de grote internationale wetenschappelijke samenwerking rond de coronapandemie, zoals China die de DNA-sequentie al snel publiceerde in een open-accessdatabase[8].

MINDER EXPLICIETE STELLINGEN

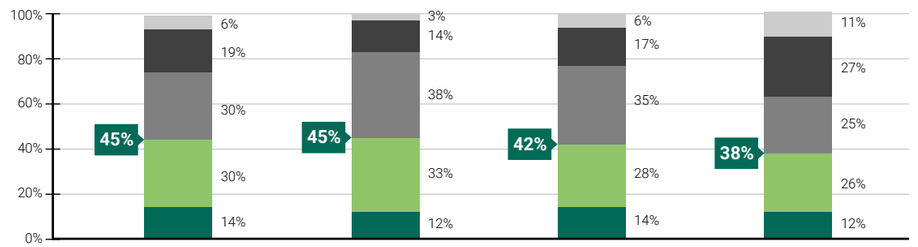

De overheid moet inzetten op wegeninfrastructuur en individuele vervoersmiddelen (zoals fiets, moto of auto) want op het openbaar vervoer, is het moelijker om sociale afstand garanderen.

Bedrijven moeten een vlakke organisatiestructuur (waarbij er geen hiërarchie structuur is) en zelfsturende teams hebben om beter bestand te zijn tegen crisissen.

De overheid moet zich minder druk maken over het begrotingstekort, het kan beter extra geld lenen om grote maatschappelijke uitdagingen (zoals de coronacrisis of de klimaatcrisis) op te lossen.

Het voornaamste doel van de regering is het draaiend houden van de economie, zelfs al zijn daar gezondheidsrisico´s aan gebonden.

Helemaal mee eens | Mee eens | Noch mee eens, noch niet mee eens | Niet mee eens | Helemaal niet mee eens

[8] Center for Infectious Disease Research and Policy (University of Minnesota), 'China releases genetic data on new coronavirus, now deadly' (https://www.cidrap.umn.edu/news-perspective/2020/01/china-releases-genetic-data-new-coronavirus-now-deadly)

3.4 Een nieuwe vorm van politiek

De verandering van onze manier van politiek bestuur is een van de thema's die het duidelijkst naar voren komt uit het onderzoek.

Een grote meerderheid van de respondenten (76 %) is het eens met het idee dat de structuur van België heroverwogen moet worden op basis van principes van eenvoud en doeltreffendheid, en niet zo zeer op basis van communautaire voorkeuren.

Als er echter een hervorming komt, moeten er zeker burgers en deskundigen betrokken worden: 66 % van de respondenten zegt het eens zijn met de bewering dat de particratie en de professionele politici een belemmering vormen voor de democratie.

De stellingen zijn mogelijk (onder andere) beïnvloed door de langdurige regeringsvorming die tijdens de eerste coronalockdown nog volop woedde, en uiteindelijk leidde tot de Vivaldi-regering op 1 oktober 2020. Uit De Stemming van april 2020, een onderzoeksproject van de Universiteit Antwerpen en de VUB in opdracht van De Standaard en VRTNWS, bleek al dat het politieke cynisme van de Vlaming groot was. Slechts 1 op 4 gaf daarin aan dat ze tevreden waren over onze democratie, terwijl 43 % uitgesproken ontevreden was[9]. Ook al behandelt dat onderzoek maar een deel van onze doelgroep (enkel Vlaanderen), onze resultaten lijken met deze bevindingen overeen te komen. Ze worden bovendien gedeeld in alle regio's van het land.

Het vertrouwen in experts bij beleidsvorming kwam ook naar voren bij de stelling: 'Momenteel moet het Federaal Parlement het advies van de Nationale Veiligheidsraad eerst goedkeuren alvorens het wettelijk van kracht is. Het advies van de Nationale Veiligheidsraad zou in de toekomst echter direct van kracht moeten gaan zonder tussenkomst van het Parlement.'(De Nationale Veiligheidsraad is Belgisch overheidsorgaan waarin zowel politici als experts zetelen.) Daarbij gaat namelijk een opvallende 39 % van de respondenten akkoord, en heeft ook 38 % hierover geen uitgesproken mening. De Nationale Veiligheidsraad was tijdens de eerste coronalockdown de instantie die de veiligheidsmaatregelen uitstippelde, en was ook erg prominent aanwezig in de publieke sfeer (met onder andere openlijke persconferenties), wat kan verklaren waarom zoveel millennials er vertrouwen in stellen. Sinds de regering-De Croo werd de Veiligheidsraad voor coronakwesties vervangen door het Overlegcomité, waar de verschillende regeringen van ons land zetelen.

Over naar het internationaal niveau: het vertrouwen in Europa is nog niet weg bij de millennials, al hangt haar toekomst af van het vermogen om haar nut te bewijzen tijdens deze crisis. 63 % zegt dat ze het eens is dat Europa het vertrouwen van de burgers terug kan herstellen als ze nu in actie komt.

Er blijkt echter geen duidelijke eensgezindheid tussen de respondenten over de stelling 'landen zijn succesvoller als ze actie ondernemen op nationaal niveau in plaats van samen te werken van op internationaal niveau' (36 % akkoord, 38 % neutraal).

Voor solidariteit kijkt de generatie duidelijk naar het laagste bestuursniveau. 64 % van de jongeren vindt dat solidariteit eerder op lokaal niveau ontstaat (via o.a. de lokale verenigingen) en niet vanuit de besturende overheden, en concludeert dat daarom het lokaal niveau versterkt moet worden.

Over het bestuursniveau (federaal of de gemeenschappen) van informatievoorziening bestaat minder eensgezindheid. Volgens 49 % zou de openbare omroep federaal Belgisch moeten zijn, en niet opgesplitst in Vlaams en Waals. 23 % gaat hier niet mee akkoord.

[9] VRT, Dossier 'De Stemming' (https://www.vrt.be/vrtnws/nl/dossiers/2020/05/de-stemming)

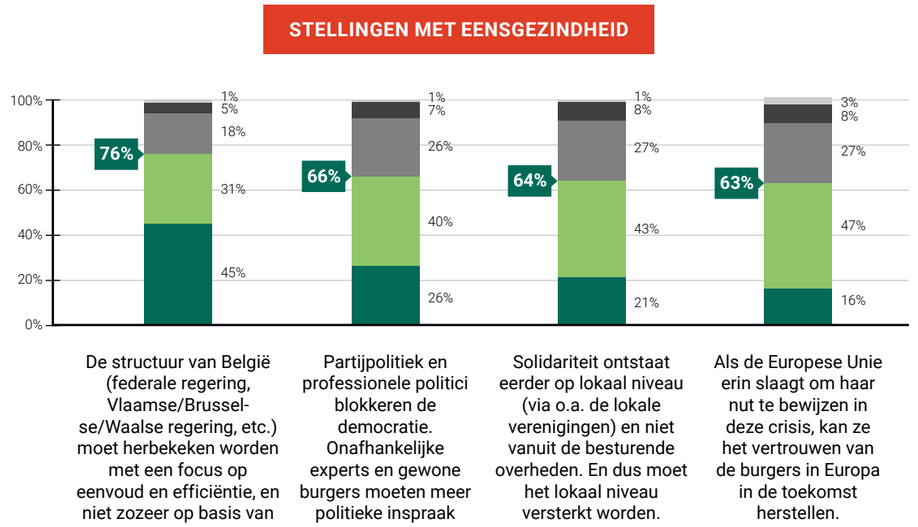

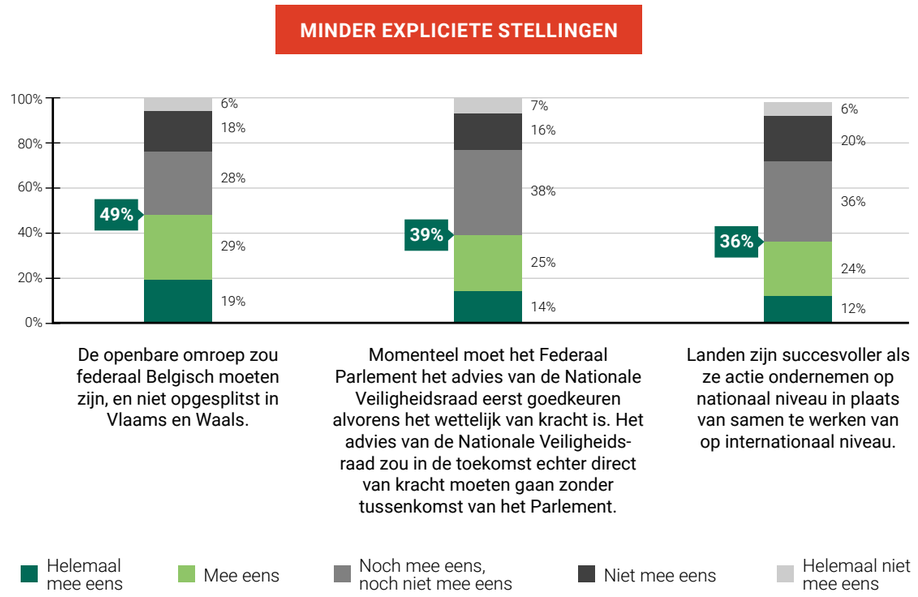

3.5 One health: onze gezondheid, die van onze maatschappij en die van onze planeet

Een crisis die tot een andere crisis leidt: de resultaten tonen aan dat het belangrijk is om de oorzaken van de huidige coronacrisis te begrijpen. Zoals we al aangaven, denkt 71 % dat pandemieën vaker zullen voorkomen en een grotere impact zullen hebben. Bovendien vindt 69 % van de respondenten dat we in de toekomst meer moeten inzetten op bescherming van de dieren in het wild, bijvoorbeeld door het stoppen van de ontbossing. Uiteraard kunnen we dat ook linken aan het (vermoedelijke) 'ontstaan' van het coronavirus, waarbij wetenschappers denken dat het coronavirus van dier op mens is overgegaan[10].

Meer dan de helft (57 %) gaat akkoord dat de klimaatcrisis de volgende prioriteit voor het beleid moet worden. Al moeten we ook nuanceren dat bijna 1 op 5 het hier expliciet niet mee eens is.

Niet verrassend heeft de coronacrisis en de bijhorende lockdowns de behoefte aan groene ruimten van algemeen nut in de stedelijke landschappen onderstreept. 76 % vindt dat overheden publieke en groene ruimtes (zoals parken en bossen) in en nabij steden moeten uitbreiden.

Bijna de helft van de millennials gaat nog verder en vindt dat de overheid de regels rond huisvestiging moet veranderen zodat alle gebouwen verplicht voldoende binnen- en buitenruimte hebben. Maar bij de bevraagden ging ook 1 op 5 niet akkoord.

Over de stelling 'Meer mensen moeten op het platteland gaan wonen omdat in de stad wonen gevaarlijk kan zijn tijdens crisissen zoals pandemieën of hittegolven.' waren de meningen meer verdeeld. 'Niet akkoord' werd het vaakst beantwoord (40 %), al hadden ook veel respondenten (35 %) geen uitsproken mening.

Daarnaast wordt de crisis door sommigen gezien als een kans: 60 % van de bevraagden zegt dat ze het eens zijn met het idee om gebruik te maken van de momenteel verminderde CO_2-uitstoot om op deze voet verder te gaan en de 'niet-essentiële' verplaatsingen via lucht-, zee- en wegvervoer te beperken.

Tot slot, moet ook de focus van de publieke gezondheidszorg veranderen: volgens 2 op 3 moet er meer geïnvesteerd worden in preventie (zoals stoppen met roken, verminderen van overgewicht, etc.), en minder in pure ziektebehandelingen.

[10] Nature, 'Viral and host factors related to the clinical outcome of COVID-19' (https://www.nature.com/articles/s41586-020-2355-0)

3.6 Leven in onzekere tijden van crisis

De stellingen die rechtstreeks betrekking hadden tot de coronacrisis gaven vaak blijk van twijfel, onbeslistheid of verdeeldheid. Misschien is dat wel het gevolg van de grondige veranderingen in het dagelijks leven waarbij de aanpassingsfase nog volop bezig is?

Wat wel zeker is: de impact van de coronacrisis op onze economie is groot. Door de noodmaatregelen werden heel wat sectoren getroffen, en ligt de gezinsconsumptie heel wat lager[11]. In ons onderzoek geeft 54 % aan dat de overheid de productie en de consumptie zou moeten stimuleren om zo snel mogelijk terug te keren naar het niveau van voor de crisis.

Ook het onderwijs werd zwaar getroffen. Uit onderzoek van de KU Leuven bleek dat de leerachterstand door het sluiten van de scholen in het voorjaar van 2020 aanzienlijk was[12]. Het traditionele schoolprogramma overboord gooien en meer inzetten op personalisatie en digitalisatie, werd in onze enquête nog niet volledig gesteund. Met de stelling 'Kinderen zouden niet langer het traditioneel schoolprogramma moeten volgen, maar een persoonlijk leerprogramma dat lessen in de klas combineert met digitale lessen en taken' ging 39 % akkoord, en 32 % niet. Dat scholen in de zomer altijd zouden moeten open blijven om kinderen met leerachterstand extra te begeleiden, werd ook niet door iedereen gesteund. 43 % kon zich erin vinden, terwijl 29 % het geen goed idee vond.

Tijdens de coronacrisis werd ook aan de alarmbel getrokken in de gevangenissen: door de overbevolking kon de veiligheid niet gegarandeerd worden. Daarom pleitte de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen voor het terugbrengen van de gevangenisbevolking tot de 'maximale opvangcapaciteit'. Een van de maatregelen die minister Geens nam om op deze vraag in te gaan was de voorlopige hechtenis zoveel mogelijk per enkelband toe te passen.[13] Uit onze enquête bleek dat 48 % van de millennials het gebruik van elektronische arm- en enkelbanden (bij kleinere straffen) ook los van de crisis als een effectieve maatregel ziet om overbevolking in de gevangenissen te vermijden. Toch was ook bijna een derde van de respondenten hier niet mee akkoord.

Gedurende de lockdown werd grotendeels overgeschakeld op digitale en telefonische gezondheidszorg. Maar onze respondenten zijn verdeeld over het idee dat dit in de toekomst de voornaamste manier van contact tussen dokters en patiënten zou moeten worden (35 % akkoord, 37 % niet akkoord).

Wie had een jaar geleden voorspeld dat we mondmaskers in openbare ruimtes zouden dragen? Toch zijn we nog niet geheel klaar om 'social distancing' als standaard te aanvaarden na deze crisis. 39% gaat niet akkoord dat dit deel van onze cultuur moet worden omdat afstand houden – ook los van crisistijden – veiliger is voor onze volksgezondheid. 1 op 3 respondenten is er wel voor te vinden.

De impact van de coronacrisis op onze work-lifebalance visie is ook nog niet duidelijk. 48 % gelooft dat mensen, na deze crisis, minder bereid zullen zijn lange werkuren te maken omdat ze het belang van vrije tijd voor hobby´s en sociale activiteiten hebben ingezien. Toch geeft ook 32 % aan hier geen expliciete mening over te hebben. Het is ook belangrijk om te beseffen dat minder werken voor velen geen vrije keuze is door o.a. financiële zorgen. Met een aankomende recessie wordt dat argument vermoedelijk ook nog sterker.

Volgens een studie van McKinsey & Company[14] zijn de millennials de eerste generatie die minder welvaart zal opbouwen dan hun ouders (onder meer door de recessie, groeiende vergrijzing en de veranderende arbeidsmarkt). Toen we polsten bij onze leeftijdsgenoten, vond 1 op de 3 het niet eens erg als onze generatie ´armer´ is dan die van onze ouders. 'De welvaart kan niet blijven stijgen en we hebben het goed genoeg'. Toch ging iets meer dan een derde (36 %) niet akkoord, en 31 % had geen uitgesproken mening.

[11] FOD Economie, 'De economische impact van de coronacrisis'

[12] VRT, 'Coronalockdown veroorzaakt grotere leerachterstand bij jongeren dan verwacht': (https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/09/22/leerachterstand-is-groter-dan-verwacht-na-lockdown-scholen)

[13] De Standaard, 'Laat alle gevangenen vrij die kunnen vrijgelaten worden' (https://www.standaard.be/cnt/dmf20200330_04907279?fbclid=IwAR1kFo71ChOEhrkjW4i7N-9cVfvsGh0kxWVw2-Moc-MPTP-HEae_iJXmFjw)

[14] McKinsey & Company, 'Poorer than their parents? A new perspective on income inequality (https://www.mckinsey.com/featured-insights/employment-and-growth/poorer-than-their-parents-a-new-perspective-on-income-inequality)

STELLINGEN MET EENSGEZINDHEID

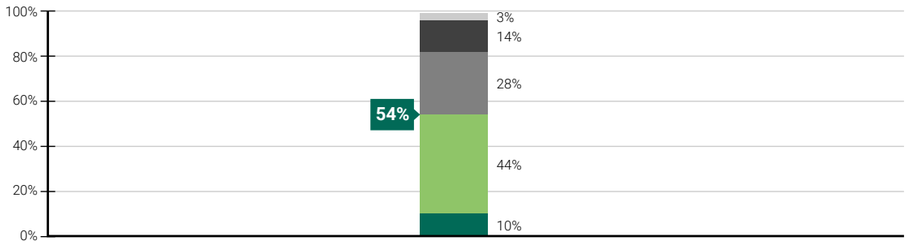

De overheid moet de productie en de consumptie stimuleren om zo snel mogelijk terug te keren naar het niveau van voor de crisis.

MINDER EXPLICIETE STELLINGEN

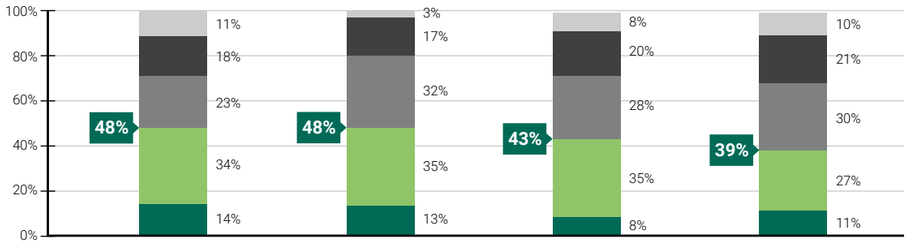

Gevangenen die opgesloten zijn vanwege kleine straffen moeten vaker via elektronische arm- of enkelbanden gemonitord worden om overbevolkte gevangenissen te vermijden, ook wanneer er geen crisis heerst.

Na deze crisis zullen mensen minder bereid zijn lange werkuren te maken omdat ze het belang van vrije tijd voor hobby´s en sociale activiteiten hebben ingezien.

Scholen moeten in de zomer altijd open blijven om kinderen met leerachterstand extra te begeleiden.

Kinderen zouden niet langer het traditioneel schoolprogramma moeten volgen, maar een persoonlijk leerprogramma dat lessen in de klas combineert met digitale lessen en taken.

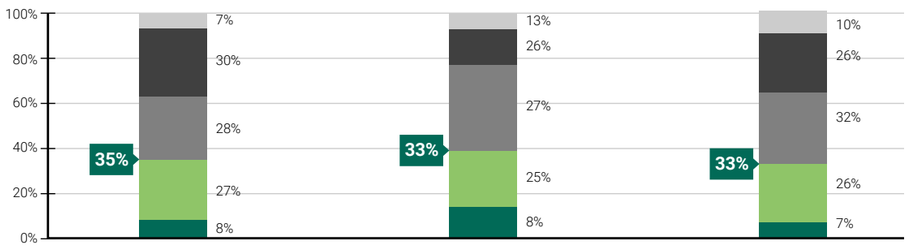

Digitale en telefonische gezondheidszorg (bv. Consultatie bij de dokter via videochat, etc.) zou, wanneer mogelijk, de voornaamste manier van contact tussen dokters en patiënten moeten worden.

´Social distancing´ moet deel van onze cultuur worden. Want ook wanneer er geen crisis is, is dit veiliger voor onze volksgezondheid.

De welvaart kan niet blijven stijgen: het is niet erg als onze generatie ´armer´ is dan die van onze ouders. We hebben het goed genoeg.

Helemaal mee eens | Mee eens | Noch mee eens, noch niet mee eens | Niet mee eens | Helemaal niet mee eens

3.7 Populaire voorstellen

Op het einde van de vragenlijst konden de 500 respondenten hun top 5 uit de 43 aangereikte voorstellen kiezen. De voorstellen hieronder bleken het populairst te zijn, waarbij de percentages weergeven hoeveel van de respondenten de voorstellen ergens in hun top 5 plaatsten. De hieronder weergegeven top 5 zet dus het vaakst gekozen statement op de eerste plaats.

De Top 5 ziet er als volgt uit:

1. 'De structuur van België (federale regering, Vlaamse/Brusselse/Waalse regering, etc.) moet herbekeken worden met een focus op eenvoud en efficiëntie, en niet zozeer op basis van de communautaire voorkeuren' - 30 % van alle respondenten stemde deze stelling in hun top 5

2. 'Armoedebestrijding moet altijd een prioriteit zijn van het beleid, niet alleen in tijden van economische crisis' - 26 % van alle respondenten stemde deze stelling in hun top 5

3. 'Langdurig werklozen moeten vaker ingezet worden voor maatschappelijke en liefdadigheidstaken' - 25 % van alle respondenten stemde deze stelling in hun top 5

4. 'Overheden moeten publieke en groene ruimtes (zoals parken, bossen, etc.) in en nabij steden uitbreiden' - 22 % van alle respondenten stemde deze stelling in hun top 5

5. 'De overheid moet een universeel basisinkomen voor elke burger voorzien. Dit betekent dat iedereen, ongeacht zijn of haar werksituatie, eenzelfde basisinkomen krijgt dat dan verder kan worden aangevuld met een inkomen op basis van het werk dat men verricht' - 21 % van alle respondenten stemde deze stelling in hun top 5

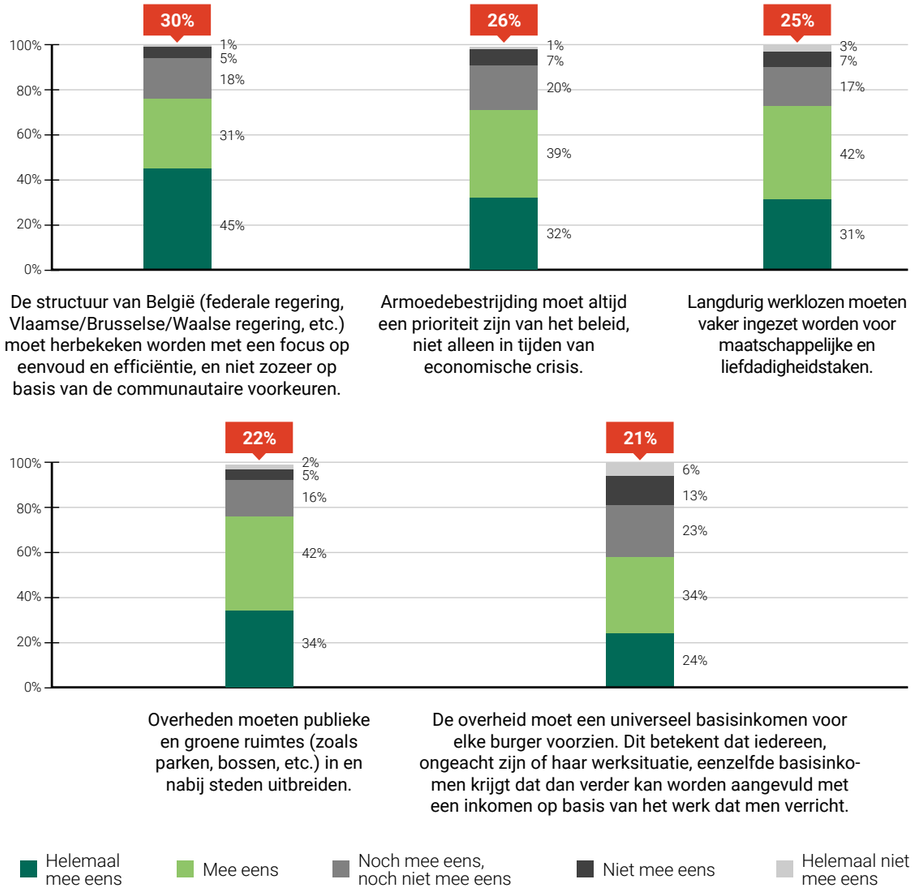

3.8 Conclusie

Wat we merken uit de resultaten is dat heel wat jongvolwassenen bereid zijn om een andere wending in het beleid te brengen en daar bovendien ook zelf naar te handelen door hun (economische) levensstijl aan te passen of hun vrijheden anders in te richten. De meeste generatiegenoten zijn het eens over het feit dat de tijden veranderen en we allicht voor een tijd met meer pandemieën staan, die zowel de maatschappij als ons eigen gedrag doet veranderen. Ook thema's rond solidariteit en collectieve inspanningen kennen veel bijstand. Economisch gesproken worden nieuwe concepten van verloning en waardering positief onthaald, en daarbij wordt er vaak ook gekeken naar de maatschappelijke bijdrage van een beroep enerzijds of naar het essentieel zijn van diensten of goederen anderzijds. Ook binnen de politiek kijken onze leeftijdsgenoten met enige verwachting naar zowel Europa als België, waarbij hervormingen ten voordele van een efficiënte werking omarmd worden. Thema's rond de verbanden tussen mens, klimaat en gezondheid worden actief gesteund, waardoor ook het concept van 'One Health' (waarbij de gezondheid van mens en dier wordt gezien als verweven met elkaar en met de omgeving waarin ze leven verweven[15]) bijval lijkt te krijgen. Met nieuwe manieren van leven (zoals digitale school, telefonische medische consult,...) wordt nog volop geëxperimenteerd, en kunnen we nog geen duidelijke mening uit opmaken.

Opmerkelijk is ook dat veel van de stellingen draagvlak krijgen bij zowel bij mannen als vrouwen van verschillende socio-economische achtergronden en dat ook nog eens over de taalgrens en de gewesten heen. Kan het zijn dat de nationale aanpak van de coronacrisis de Belgen dichter bij elkaar brengt?

Ook benadrukken we graag opnieuw om voorzichtig te blijven bij de interpretatie van de resultaten. Het gaat over een selectie van tendensen die gepeild zijn bij één leeftijdscategorie van de gehele Belgische bevolking tijdens één specifieke periode (op het einde van de eerste coronalockdown).

[15] Sciensano, 'One Health' (https://www.sciensano.be/nl/gezondheidsonderwerpen/one-health)

4. Opiniestukken

In de zomer van 2020 - vlak na het uitvoeren van de corona-survey - publiceerde de Vrijdaggroep de gerelateerde opiniereeks 'Emergence' in Knack en L'Echo. Elke vrijdag ging een lid van de groep dieper in op een van de topics uit de bevraging. In het volgende hoofdstuk bundelen we deze artikels. Elk lid schreef het opiniestuk in eigen naam.

Copyright Gerard Herman.

Van crisis- naar transitiegeneratie

Gepubliceerd op 25 juni 2020 door:

Sofie De Coker, customer experience expert en digitale productontwikkelaar
Stefanie Dens, ingenieur-architect en stedenbouwkundig ontwerper
Magali Caroline Van Coppenolle, econoom

Terrassen lopen vol. Vakantiegangers trekken eropuit. Het leven valt terug in de plooi. Maar maak u geen illusies: de wereld is niet meer hetzelfde.

Dat blijkt duidelijk uit het onderzoek dat wij - De Vrijdaggroep, een pluralistische beleidsdenktank voor jongvolwassenen (25-35 jaar) ondersteund door de Koning Boudewijnstichting - bij onze leeftijdsgenoten voerden.

Twee op de drie denkt dat deze crisis onze maatschappij voor altijd veranderd heeft. 70 % vermoedt dat pandemieën vaker zullen voorkomen en een grotere impact op ons leven zullen hebben.

DE ‘CRISISGENERATIE’

Vergeef ons onze argwaan. Dit is niet onze eerste crisis. De meesten onder ons kwamen op de arbeidsmarkt tijdens de uitloop van de financiële crisis. Daarna werden we geconfronteerd met de Eurocrisis, de vluchtelingencrisis, en de reeks terreuraanslagen. Kortom, een permanente staat van crisis verbindt de jaren waarin we onze carrières, gezinnen en persoonlijkheden vormen.

Ondertussen dragen we de lasten van de vergrijzing, de klimaatproblematiek en de overheidsschuld op onze rug. We zijn officieel de eerste generatie die gemiddeld minder welvaart heeft dan onze ouders. Wat volgens 1 op 3 leeftijdsgenoten uit ons onderzoek niet eens zo erg is.

Wat we wel erg vinden: stilstaan. Teruggrijpen naar zekerheid en standvastigheid na zo’n turbulente periode, lijkt verleidelijk. Maar we willen niet terug naar voorheen. Naar een land zonder bestuur, zonder visie en zonder slagkracht. Naar een polarisatie die niet meer te overwinnen leek.

Maar de geschiedenis van de laatste jaren leert ons dat periodes van economische achteruitgang zelden tot structurele veranderingen leiden. We staren ons blind op ‘Wat moeten we nú redden?’ en houden we de status quo in stand. Want ‘dit is een ongekende crisis’. En we schuiven de echte verandering op de lange baan, voor ‘wanneer het beter gaat’.

Als kinderen van de millenniumcrises weten we, het is te ver gekomen. Het is aftellen tot de volgende noodtoestand. Dat betekent niet dat millennials niet naar de toekomst durven te kijken. Meer nog: wij willen van crisisgeneratie naar transitiegeneratie.

BRUGGEN VOOR BELGIË

De drastische maatregelen die ons land de afgelopen maanden nam om onze maatschappij veilig te stellen, waren van ongekende ordegrootte. Wat als we even drastische acties zouden nemen voor de uitdagingen van onze generatie?

Daarvoor moeten we grootser denken. Gedurfder. Weg van de platgetreden paden. Een open blik met aandacht voor wat telt. En dat is daadkracht en doeltreffendheid ten dienste van iedereen, blijkt uit het onderzoek bij onze leeftijdsgenoten. Dwars door taalgrens heen, over 'linkse' en 'rechtse' ideologieën.

Zoals een hervorming van België die focust op eenvoud en efficiëntie, niet zozeer op communautaire voorkeuren (ondersteund door ruim 3 op 4). Zodat ons land in staat is de uitdagingen van deze eeuw aan te gaan. Meer inspraak in het beleid voor onafhankelijke experts en burgers (2 op 3). Aandacht voor onder andere armoedebestrijding (71 %), openbare groene ruimtes (76 %), ouderenzorg (68 %), …

Een samenleving waarin we mogen durven, doen en zelfs falen. Met een evenwichtig sociaal opvangnet, zowel voor zelfstandigen als voor bedienden (58 %), en waarbij langdurig werklozen vaker worden ingezet voor maatschappelijke taken (73 %). Een maatschappij waarvoor we bereid zijn beperkingen in onze eigen vrijheid te aanvaarden om gemeenschappelijke doelen voor mens en milieu te kunnen bereiken (55 %).

Het is maar een greep uit de resultaten. We willen geen politiek programma op tafel leggen. Geen snelle beleidsaanbevelingen. Wat we wel bieden: bruggen van eensgezindheid waarop we onze samenleving wél willen baseren. Tegengas aan de traditionele breuklijnen waarop België is gebouwd.

MAATSCHAPPELIJKE ‘AGILITY’

De beleidsmakers weten het ook even niet meer, dat begrijpen we. Het gekende leven in vraag stellen is moeilijk en zwaar. Als mens zijn we voorgeprogrammeerd om voor de weg van de minste weerstand te kiezen. Voor de kortetermijnbevrediging in plaats van het langetermijnsucces.

Toch is de zure appel de betere optie. In het bedrijfsleven is het al jaren al ‘disruptie’ en ‘agility’ wat de klok slaat. Grote traditionele tankers wijzigen noodgedwongen van koers om mee te kunnen. Het is pompen of verzuipen in het ‘digitale’ tijdperk.

Het wordt tijd dat we die wendbaarheid ook toepassen op onze samenleving. Onze maatschappij is immers niet in steen gebeiteld. Er zijn geen natuurwetten om ze in te richten, noch zijn we biologisch gezien voorbestemd om ze op een bepaalde manier te leiden.

Nee, onze samenleving kwam tot stand door een hele reeks keuzes. Soms door voortschrijdend inzicht. Maar we mogen niet te trots zijn om beslissingen bij te sturen. We moeten durven ‘levenslang leren’, ook als maatschappij.

Daarvoor moeten we verandering zien en begrijpen. Maar ook erkennen dat we in een overgangsfase leven, en ons nog niet het hele toekomstpad kunnen voorstellen.

Onze generatie is bereid om lasten te dragen, opofferingen te doen, te handelen naar verandering. Maar wel voor een maatschappij waar wij achterstaan. En de stappen daarnaartoe moeten vandaag gezet worden. The future is now.

Leefbare steden

Corona als katalysator voor een vergroende stad op mensenmaat

Gepubliceerd op 10 juli 2020 door:

Stefanie Dens, ingenieur-architect en stedenbouwkundig ontwerper
Thomas Hawer, ingenieur-architect (geen lid van de Vrijdaggroep)

Elke stadsliefhebber en ruimtelijke denker vraagt zich af of we na de corona-crisis een heuse exodus krijgen richting randstad en platteland, waar de anderhalve meter maatschappij -schijnbaar- gemakkelijk ingericht kan worden. Is de stad dood?

Resultaten van Immoweb, Zimmo en bevragingen tijdens de lockdown bevestigen die teneur alvast. Ook socioloog en ruimtelijk expert Pascal De Decker bevestigt: 'Het coronavirus is de beste reclame voor de private woning met tuin'.

Maar voor u overgaat tot de aankoop van een (nog te bouwen) vrijstaande villa om de volgende lockdown te doorwinteren, realiseer u dan dit: het is glashelder dat het excessief ontginnen, verkavelen en bebouwen van open ruimte op wereldschaal mee aan de oorzaak van de pandemie(ën) ligt. Ook België doet mee aan deze roekeloze veroveringstocht van schaarse natuur. In Vlaanderen alleen al worden niet minder dan 7 voetbalvelden per dag ontwikkeld.

Wat dan met uw angst voor de pandemie in de stad? Ondanks de hoge bevolkingsdichtheid is er geen verband te vinden tussen stedelijkheid en een hogere besmettingsgraad. Sterker, steden hebben gemiddeld meer zorginfrastructuur, wat noodhulp steeds nabij maakt. De stad redt levens, en dat doet ze al eeuwen.

De stad, experimenteel en reactief als ze is, vormt als het ware een gebouwd collectief geheugen van onze geschiedenis. Zo werd de pest met de aanleg van rioolstelsels de stad uitgedreven, rottend straatafval werd verwijderd door de invoer van de vuilnisbak en een gestructureerd schema van afvalophaling. Ook cholera-epidemieën leidden tot verbeterde (afval) waterhuishouding, extra groen en de aanleg van stedelijke ventilatiecorridors. Giftige productieprocessen werden de stad uitgewezen, en als de politiek het even aandurft volgen de rokende wagens wellicht diezelfde route. Het is wel degelijk Lang Leve(n) in de stad!

Waarom dan dat hardnekkig exodus-denken? Allicht omdat de stad reactief ontwikkelt. Eerst het onheil, dan de oplossing. Bijgevolg wanen we ons ook in suburbia onterecht veilig.

De stad zal pandemieën niet doen verdwijnen. Ze kan hooguit de frequentie verlagen, door efficiënter met ruimte om te gaan en de natuur vrijplaats te geven. Het besef dat dit de laatste pandemie niet is, is groot, en de wetenschap dat de gevolgen van klimaatverandering wateroverlast in de winter en hitte en droogte in de zomer in de hand zullen werken, wordt erkend door de massa's in de straten. Toekomstig onheil volgt onverbiddelijk, en de stad moet proactief klaarstaan.

Reeds in de jaren '60 wees stadsactiviste Jane Jacobs op de onderdrukking van de gemeenschap in de stad door het afstemmen van steden op wagens in plaats van mensen. Vele studies bevestigden haar inzichten dat een solide stedelijke gemeenschap en adequate -groene- publieke ruimte positieve effecten hebben op lichaamsbeweging, mentale en fysieke gezondheid,... Laat dat nu net factoren zijn die de vatbaarheid op ziektes zoals COVID-19 temperen.

Naast positieve effecten op gezondheid, houdt het vergroenen van steden in dat 's winters de waterhuishouding kan reguleren zodat het 's zomers minder droog is. Parken brengen verkoeling bij hitte, stillen als echte stadslongen ademnood, en dragen bij aan leefbaarheid, zeker in lockdown-tijd. Bovendien toont het onderzoek van de Vrijdaggroep aan dat 76% van de Belgische millennials (25-35 jaar), onafhankelijk van politieke voorkeur, opleidingsniveau of woonplek, er van overtuigd is dat overheden groene ruimtes in en nabij steden moeten uitbreiden. Het draagvlak is er, waarop wachten we nog?

De stad op mensenmaat is een uitstekend vaccin dat al lang bestaat, maar het wordt veel te langzaam toegediend. Wind in de zeilen dus voor de stadsbesturen om hun groenplannen om te timmeren naar stedelijke preventie voor zowel epidemieën als de gevolgen van klimaatverandering. Het is een loutere kwestie van investeren in veerkracht nog voor het onheil toeslaat. Opdat Corona de geschiedenis in mag gaan als katalysator voor de vergroende stad op mensenmaat.

Tijd om het besluit-vormingsproces binnen bedrijven heruit te vinden

Gepubliceerd op 17 juli 2020 door:

Audrey Hanard, econoom

Welke impact zal de coronacrisis op de arbeidswereld hebben? Meer dan een eeuw geleden wierpen vrouwen zich op als gelijken van mannen, droegen ze bij aan de oorlogsinspanning en hielden ze de industrieën achter het front draaiend. Na het conflict kregen ze eindelijk een eerste stemrecht in gemeentelijke verkiezingen. Vandaag gooien de kantoorsluitingen, de opkomst van digitale tools, en voorspellingen over het einde van de dagelijkse pendelroutine al onze gewoonten overhoop. Eén vaststelling is alhoewel alvast zeker: in het heetst van de coronacrisis hebben alle werknemers, in alle sectoren, zich moeten heruitvinden. En ze kregen hiertoe heel weinig directe instructies van hun hiërarchie, die zelf in onzekerheid leefden over de gevolgen van de lockdown. Zou dit geen ideale gelegenheid zijn om het besluitvormingsproces in de ondernemingen te transformeren? En om de mensen die elke dag hun talent en arbeid inbrengen evenveel inspraak te geven als de mensen die hun kapitaal bijdragen?

DE CRISIS ALS BRON VAN INITIATIEVEN

Tijdens deze crisis hebben veel mensen al doende de tools voor onlinecommunicatie onder de knie gekregen. Nog interessanter is dat tal van burgers, geholpen door het tijdelijke werkloosheidsstelsel, zich nuttig hebben gemaakt voor het collectief, door maskers te naaien, boodschappen te doen voor de kwetsbaarste mensen of door de eerstelijnswerkers te steunen. De hervonden vrijheid heeft weliswaar een snelle en efficiënte -maar toegegeven nog anekdotische- hertoewijzing van de middelen in onze economie mogelijk gemaakt.

Het vlotte verloop van deze reorganisatie ontkracht het cliché van de in essentie luie, onverschillige werknemer. Dat cliché, een erfenis van de Industriële Revolutie, is nu ver voorbijgestreefd. Gelukkig maar! Want om volgende gezondheidscrisissen het hoofd te bieden (om nog maar te zwijgen van de klimaatcrisis) zullen we gedecentraliseerde besluitvormingsmechanismen nodig hebben die een beroep doen op het verantwoordelijkheidsbesef van de eerstelijnsactoren. We moeten de veerkracht van onze bedrijven versterken. En dat zal moeilijk zijn als de werknemers, de dagelijkse motor van de ondernemingen, geen stem in het kapittel krijgen.

De jongeren (25-35) die we hierover hebben ondervraagd, zijn het er grotendeels mee eens: hoewel meer dan één jongere op drie geen mening heeft, is bijna 45 % voorstander van een vlakkere werkorganisatie in de ondernemingen, precies om flexibeler op crisissen te kunnen reageren. Het is nu meer dan ooit tijd om mechanismen invoeren die jonge en minder jonge werknemers de kans geven om hun stem te laten horen.

HERINVESTEREN IN DE ONDERNEMINGSRADEN

Net als in andere Europese landen werd in België na de Tweede Wereldoorlog een vorm van medezeggenschap in de ondernemingen ingevoerd: de werknemersvertegenwoordiging in de vorm van ondernemingsraden. De impact van deze organen is echter vaak sterk afhankelijk van de goede wil van de directie. Dat blijkt uit hun onvermogen om in te gaan tegen de groei van de verhouding van de winst dat het kapitaal vergoedt versus werknemers, kapitaal dat vandaag de facto de enige beslisser in de onderneming is.

Toch zou het vrij eenvoudig zijn om de ondernemingsraden (OR) rechten te geven die vergelijkbaar zijn met die van de raden van bestuur (RvB). Zo pleit professor Isabelle Ferreras al ettelijke jaren voor een model met twee kamers, een OR en een RvB, en een vetorecht voor de vertegenwoordigende vergadering van de werknemers over strategische beslissingen van het bedrijf. Dit zou impliceren dat de werking van de OR meer op die van een parlement gaat lijken, terwijl de RvB een gedelegeerd orgaan van de algemene aandeelhoudersvergadering blijft. De mensen die hun werk in de onderneming investeren, zouden dan niet langer slechts een belanghebbende partij zijn, een zogenaamde stakeholder, maar een volwaardige deelnemende partij met inzeg, naast de kapitaalinvesteerders. Ze zouden dus in staat zijn om de beslissingen van de onderneming gezamenlijk te bekrachtigen.

Dit nieuwe machtsevenwicht zou een verfrissende dynamiek scheppen: de CEO moet dan niet langer alleen rekening houden met de belangen van de aandeelhouders, maar ook met die van de werknemers. Zo kan de onderneming evolueren naar een cultuur waarin de beslissingen én de verantwoordelijkheden worden gedeeld, wat haar aanpassingsvermogen zal vergroten. Gelet op de uitdagingen die ons wachten, zou dat een noodzakelijke stap zijn.

Institutionele efficiëntie

Wil de jongere generatie nog verdere regionalisering in coronatijden?

Gepubliceerd op 24 juli 2020 door:
Johan Heymans, advocaat gespecialiseerd in mensenrechten en strafrecht
Magali Caroline Van Coppenolle, econoom

Toen het aantal corona-patiënten in België verontrustende hoogten begon te bereiken, circuleerde er op het internet de volgende boutade: "Wees niet pessimistisch: als we in België het aantal zieken tellen per Minister van Volksgezondheid dan zijn we wereldwijd bij de beste leerlingen van de klas!".

Deze zwartgallige humor stelt een fundamentele kwestie op scherp wat betreft de organisatie van ons land: staat de voortdurende politieke drang naar verdere regionalisering niet haaks op de noodzaak aan een daadkrachtig en efficiënt beleid? "Ja," heeft een groep jongeren van alle politieke kleuren daarop geantwoord toen de Vrijdaggroep hun die vraag stelde bij een peiling in mei 2020. Wij kunnen hen geen ongelijk geven.

België kent sinds het zogenaamde Vlinderakkoord van 2011 inderdaad maar liefst 9 Ministers van Volksgezondheid. Negen ministers betekent ook negen administraties. Het hoeft niet te verbazen dat België op die manier kampt met één van de hoogste aantallen ambtenaren per hoofd van de bevolking in Europa[1]. In het beste geval werken al die instanties op een gecoördineerde manier naar het oplossen van eenzelfde probleem. In het slechtste geval, zo bleek uit de corona-crisis, kost een ongecoördineerde aanpak niet alleen veel geld, maar mogelijks ook mensenlevens.

Een ander voorbeeld dat treffend de inefficiëntie illustreert van een puur communautair gedreven federalisme, is de Belgische aanpak van het klimaat. Ons land diende niet minder dan 4 Ministers naar de Klimaattop van Madrid af te vaardigen in december 2019. In een indrukwekkend staaltje van eilandjes-politiek schrijven 4 verschillende administraties – afzonderlijk – 4 aparte klimaatplannen voor een land amper een zakdoek groot [2].

Recent stelden sommigen dan bovendien nog eens voor om elke Federale ministerpost te ontdubbelen in een Vlaamse en een Waalse minister [3]. In het licht van het voorgaande getuigt dit van een haast onvoorstelbare blindheid voor de werkelijke noden van ons land en voor de dringende en complexe uitdagingen waar het voor staat. Geconfronteerd met de corona-crisis of de klimaatcrisis, die beide gerichte miljardeninvesteringen vergen en een doortastende en efficiënte administratie, wordt communautair gebakkelei een karikatuur van zichzelf. De erfgenamen maken ruzie over de inboedel terwijl het huis in brand staat.

Een doorgeslagen communautair discours is eveneens de grote saboteur van dienst bij de vormig van de federale regering. Het feit dat we sinds 26 mei 2019 nog geen zicht hebben op een doorbraak, is vaak te wijten aan het opduiken, aan weerskanten van de taalgrens, van het ene na het andere communautaire breekpunt, zelfs bij thema's die daar intrinsiek niets mee te maken hebben, zoals het recente wetsvoorstel over abortus[4].

Dit is uitermate problematisch nu de belangrijkste uitdagingen van onze huidige en toekomstige generatie, of het nu gaat over virussen of klimaatproblemen, zich niet laten indijken door regionale grenzen en communautaire constructies. Dergelijke crisissen noodzaken een langetermijnvisie en een sterke en efficiënte administratie. Het is op die punten dat de jonge generatie Belgen zich wil concentreren. Dit betekent niet dat de taalkundige en culturele bijzonderheden van ons land geen factoren meer kunnen vormen in het besluitvormingsproces, maar wel dat we ons daar niet langer blind op mogen staren.

Op een ogenblik waarop de federale regeringsonderhandelingen nieuw leven worden ingeblazen, komen ook de geruchten over nieuwe staatshervormingen weer bovendrijven. Laten we hopen dat die hervormingen uitgaan van een drang naar meer efficiëntie eerder dan naar verdere fragmentatie. Nieuwe staatshervormingen kunnen slechts gerechtvaardigd worden indien zij erop gericht zijn de Staat toe te laten om een echte en coherente toekomstvisie voor ons land te ontwikkelen, gestoeld op een sterk en efficiënte administratie. Laten we samen de belangrijke uitdagingen waar we voor staan aanpakken, eerder dan er nieuwe te creëren.

[1] REF EC STUDY

[2] https://sceptr.net/2019/12/belgie-klungelt-in-madrid-met-4-klimaatministers/

[3] https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/07/11/voorstel-jambon/

[4] https://www.dewereldmorgen.be/artikel/2020/07/15/het-recht-op-abortus-is-geen-pasmunt-voor-een-falende-regeringsvorming/

One Health en nuancering, de wapens tegen een volgende pandemie

Gepubliceerd op 31 juli 2020 door:

Sam Proesmans, arts-internist, volksgezondheidspecialist en management consultant

Wie de link tussen de coronacrisis en het vernietigen van onze leefomgeving nog niet legde[1], behoort tot de minderheid. In ons onderzoek bij jongvolwassenen over de samenleving na corona, vraagt maar liefst 70 % meer inzet voor de bescherming van de natuur. Laat ons wensen dat dit geen ijdele hoop is, want onze destructieve omgang met flora en fauna – zowel wild als gedomesticeerd – heeft er inderdaad toe geleid dat we in de ergste pandemie van de voorbije eeuw zijn terecht gekomen. Dat besef, en de nood daaraan iets te doen, lijkt doorgedrongen. De hamvraag is of er daadwerkelijk iets zal veranderen: de handel van wilde dieren tiert weeldiger dan ooit, zowel via wet als black markets, en de veeteelt industrialiseert verder aan een ongebreideld tempo. Lessen uit het verleden hebben we alleszins niet getrokken: SARS-CoV-2 is reeds het 3e coronavirus[2] dat een grote uitbraak veroorzaakt in amper 16 jaar tijd en wilde dieren herbergen naar schatting nog 1.67 miljoen ongekende virussen, waaronder enkele duizenden coronavirussen[3].

Een tweede link die ruim 60 % van de ondervraagden legt, is tussen de hoge tol van dit virus en de gebrekkige investeringen in ziektepreventie. Het werd immers snel duidelijk dat onderliggende ziekten zoals obesitas het risico op hospitalisatie en overlijden aan COVID-19 sterk vergroten. Geen verrassing natuurlijk. Experts klagen dit al jaren aan en het is ook de reden waarom ikzelf vorig jaar besliste mijn stethoscoop aan de haak te hangen[4]. Aan recente aanbevelingen nochtans geen gebrek[5]; het is aan politici om dit om te zetten in daadkrachtig beleid. Beleid dat overigens breder moet kijken dan louter de mens: de gezondheid van zowel mens, milieu als dier moet als één geheel worden beschouwd, de zogenaamde One Health benadering – een kolfje naar de hand van Sciensano[6].

Op basis van deze twee heldere inzichten, zou je met de nodige voorzichtigheid kunnen stellen dat deze groep van 25-35 jarigen de parallelle desinformatie-pandemie relatief goed heeft doorstaan. Rest de vraag hoe de rest van de bevolking de tsunami aan samenzweringstheorieën en sensationele krantenkoppen heeft ervaren. Het adagium leek dat schijnbare zekerheid wordt verkozen boven eerlijke onzekerheid: media berichten over wetenschappelijke studies nog voor ze peer-reviewed zijn, schijnen het concept ‘voortschrijdend inzicht’ niet te kennen en doen niet de moeite het verschil te communiceren tussen een viroloog (die het virus onderzoekt onder een microscoop), een infectioloog (die de patiënt met COVID-19 behandelt) en een epidemioloog (die analyseert hoe het virus zich gedraagt in de bevolking). Inderdaad, uit gemakzucht krijgt iedereen de titel ‘viroloog’, waardoor het lijkt dat de ene ‘viroloog’ de andere ‘viroloog’ een uur later tegenspreekt, terwijl die laatste een epidemioloog is en haar leefwereld – en dus perspectief – erg verschillend is.

Deze verwarrende communicatie wordt in de hand gewerkt door gebrekkige toegankelijkheid van wetenschappelijke informatie. Het stemt echter hoopvol dat maar liefst 77% van onze ondervraagden vindt dat het verplicht moet worden om de resultaten van wetenschappelijk onderzoek openlijk en gratis te delen. Deze discussie wordt al jaren gevoerd door de zogenaamde Open Access[7] beweging, die terecht stelt dat het absurd is dat onderzoek achter betaalmuren schuilt terwijl het met belastinggeld gefinancierd is. Sinds 2012 heeft de Europese Commissie stappen gezet in de goede richting[8], maar de macht van een handvol grote uitgevers blijft disproportioneel groot, waardoor alles bijzonder traag evolueert.

Meer focus op preventie met een One Health lens enerzijds en een genuanceerdere en volledigere (door Open Access) communicatie van zowel wetenschappers als media anderzijds, zullen ons hopelijk minder vatbaar maken voor een volgende gecombineerde virus-misinformatie-pandemie.

[1] https://amp.theguardian.com/world/2020/jun/17/pandemics-destruction-nature-un-who-legislation-trade-green-recovery
[2] https://www.cdc.gov/coronavirus/types.html
[3] https://e360.yale.edu/features/before-the-next-pandemic-an-ambitious-push-to-catalog-viruses-in-wildlife
[4] https://www.knack.be/nieuws/belgie/na-13-jaar-ben-ik-van-plan-om-de-geneeskunde-vaarwel-te-zeggen-ik-wil-geen-dokter-meer-zijn/article-opinion-1451199.html
[5] https://www.standaard.be/cnt/dmf20200623_04999395
[6] https://www.sciensano.be/nl/gezondheidsonderwerpen/one-health
[7] https://openaccess.be/
[8] https://ec.europa.eu/research/openscience/index.cfm?pg=openaccess

Langdurige werkloosheid

Gemeenschapsdienst voor langdurig werklozen kan enkel werken in volwaardig opleidingstraject

Gepubliceerd op 8 augustus 2020 door:

Nathalie François, jurist gespecialiseerd in publiek recht

In de top van stellingen die door het grootste aantal bevraagde jongvolwassenen in ons onderzoek werden bijgetreden, stond op de 4e plaats: "Langdurig werklozen zouden vaker moeten worden ingezet voor gemeenschaps- en liefdadigheidswerk." 73 % van de ondervraagden stond hier positief tot zeer positief tegenover. Een mooie meerderheid, maar misschien moeten we de zaken andersom bekijken: gemeenschaps- en liefdadigheidswerk ten dienste van langdurig werklozen en niet als 'plicht' tegenover de samenleving?

WIE ZIJN DEZE LANGDURIG WERKLOZEN?

Iemand is langdurig werkloos wanneer hij of zij al meer dan een jaar op zoek is naar een baan.

Volgens de OESO vertegenwoordigen langdurig werklozen 43,5 % van alle werklozen in België (terwijl het gemiddelde in de EU 40,4 % bedraagt).[1]

Langdurige werkloosheid is een probleem dat vooral ouderen treft: "Ouderen zijn minder vaak werkloos, maar als ze hun baan verliezen, hebben ze het vaak moeilijker om weer aan de bak te komen."[2] Heel wat langdurig werklozen zijn ook laag opgeleid: "Hoe minder de werkzoekenden zijn opgeleid, hoe langer zij dreigen werkloos te blijven."[3] Zonder de zaken al te simplistisch voor te stellen, kunnen we dus zeggen dat het gaat om mensen van wie de competenties niet (meer) afgestemd zijn op de arbeidsmarkt.

[1] https://data.oecd.org/unemp/long-term-unemployment-rate.htm
[2] https://www.inegalites.fr/qui-sont-les-chomeurs-de-longue-duree [vrije vertaling
[3] https://www.hogeraadvanfinancien.be/sites/default/files/public/publications/hrf_1995_06.pdf

Zo merkt Jules Gazon in dit verband op: "Langdurige werkloosheid wordt in belangrijke mate veroorzaakt door het feit dat de opleidingen en het onderwijs niet anticiperen op de uitdagingen die de verschuiving van de activiteiten met zich meebrengt en niet op de nieuwe beroepen voorbereiden."[4]

De langdurige werkloosheid dreigt overigens toe te nemen. In crisistijden "neemt het aantal nieuwe werklozen toe, terwijl hoofdzakelijk werklozen die slechts korte tijd werkloos waren, weer een baan vinden."[5]

Vormen deze 25- tot 35-jarigen dan een egoïstische generatie die, ondanks deze vaststellingen, wil dat langdurig werklozen hun uitkering 'verdienen'?

Misschien. We merken met name op dat deze stelling op meer bijval kon rekenen in de hogere sociale klassen (82 % stond er positief tot zeer positief tegenover) dan bij de middenklasse (60 %).

Maar misschien ook niet… De volgende stelling viel namelijk net buiten de top 5: "Armoedebestrijding moet altijd een prioriteit van het beleid zijn, niet alleen in een periode van economische crisis." 71 % van de respondenten was het hiermee eens. Bijna 60 % van de ondervraagde jongeren was het ook eens met de stelling "De overheid moet elke burger een universeel basisinkomen verstrekken".

MISSCHIEN DENKT DEZE GENERATIE DUS GEWOON ANDERS?

Hoewel de oorzaak van gedeeltelijke werkloosheid bij een competentieprobleem moet worden gezocht, hebben langdurig werklozen weinig toegang tot opleidingen. De meeste daarvan verlopen nog steeds volgens een traditioneel stramien dat hen niet uitkomt, hetzij omdat ze vroegtijdig van school zijn afgegaan, hetzij omdat ze over te veel ervaring beschikken om zomaar naar 'de schoolbanken' terug te keren.

Een conferentie die door de Europese Commissie werd georganiseerd, kwam echter tot de volgende conclusie: "Voor de langdurig werkloze is het belangrijk om een opleiding te kunnen genieten op de werkvloer, een combinatie van integratie en technische en sociale vaardigheden van de 21e eeuw."[6]

Laten we het gemeenschaps- en liefdadigheidswerk dus gebruiken om echte opleidingstrajecten uit te werken waarmee langdurig werklozen competenties kunnen verwerven die op de arbeidsmarkt belangrijk zijn, met afwisselend theorie, praktijk en tijd om na te denken over de activiteit op de werkvloer.

Het is dus geen goed idee om werklozen onbetaald laaggeschoold 'werk' te laten uitvoeren in een vrijwilligersorganisatie of de sociale sector (met het risico onrechtstreeks voor nieuwe werklozen te zorgen, zoals blijkt uit de uiterst kritische analyses van de systemen die werklozen in Engeland tot 'gemeenschapsdienst' dwingen[7]). Wel moeten we dit soort activiteiten integreren in een volwaardig opleidingstraject dat zinvol is voor de ontwikkeling van de competenties van de betrokkenen en dat gericht is op een terugkeer naar duurzame werkgelegenheid op het einde van het traject.

Dit gaat uiteraard wat kosten. Het gaat echter om een investering ter compensatie van de investeringen in levenslang leren die al te lang uitbleven.

[4] http://www.reflexions.uliege.be/cms/c_20901/activation-des-chomeurs-de-longue-duree-un-leurre [vrije vertaling]
[5] https://www.insee.fr/fr/statistiques/1288513?sommaire=1288529 [vrije vertaling]
[6] https://www.vbo.be/actiedomeinen/sociale-zekerheid/werkloosheid/bringing-the-long-term-unemployed-back-into-work_2019-01-03/
[7] https://www.standaard.be/cnt/dmf20190911_04603553?&articlehash=CE62E12162EB6A4DE66626CBBD9DBC-4079246910776F47DED4E1C9A2465E2E276AF6C5D3802D783238E702A8A759A9BE86926E808102D6E-2EAA8A904708194A6

Europa moet zichzelf als grootmacht kunnen zien en niet alleen als project

Gepubliceerd op 14 augustus 2020 door:

Paul Dermine, rechtswetenschapper
Dorian Feron, Advocaat

De ‘Cobot LBR iiwa’ bracht een ware revolutie teweeg in het leven van de Duitse arbeiders van BMW. Met deze robot in de vorm van een grijs en oranje gekleurde gelede arm kunnen ze onderdelen van verscheidene kilo’s tot op een millimeter nauwkeurig op hun plaats zetten. Dit technologische pareltje is een van de paradepaardjes van Kuka, een in 1898 in Beieren opgericht bedrijf dat gespecialiseerd is in industriële robots.

Ver weg van de dagelijkse realiteit van de Duitse arbeiders houdt Kuka sinds 2016 ook de gedachten van de Duitse politieke en economische besluitvormers bezig. Tot ieders verbazing werd de onderneming in augustus 2016 voor meer dan 4 miljard euro opgekocht door Midea, een Chinese groep met een onverzadigbare honger.

Elk jaar gaan tientallen hoogtechnologische Europese ondernemingen waarvan de knowhow wereldwijd gegeerd is, plots over in handen van staatsbedrijven, meestal uit Rusland, China of de Golfstaten.

KATHOLIEKER DAN DE PAUS

Wat leert Kuka ons? Dat de Europese Unie zich nu en dan bezondigt aan naïviteit en katholieker wil zijn dan de paus. Haar onvoorwaardelijke geloof in het principe van openheid en haar afkeer van protectionisme maken de Unie kwetsbaar en zouden haar neergang wel eens kunnen versnellen. Laten we elkaar goed begrijpen: rechtstreekse buitenlandse investeringen en vrij verkeer van kapitaal zijn noodzakelijk en bieden onmiskenbare voordelen voor de werkgelegenheid en de dynamiek van onze economieën. Dreigt deze openheid er echter voor te zorgen dat onze strategische sectoren onder buitenlandse controle komen te staan, dat Europa van geduldig opgebouwde knowhow wordt beroofd, en dat de werkgelegenheid en lokale verankering van historische bedrijven in gevaar komen, dan wordt zij een schadelijke factor. Zonder wederkerigheid en transparantie, geen gezonde concurrentie. Kuka is slechts één van de vele voorbeelden van de toenemende discrepantie tussen de principes en waarden die Europa van oudsher wil huldigen en belichamen enerzijds, en zijn belangen anderzijds.

De COVID-19-crisis en de economische recessie die ons treffen, stellen onze economie in versneld tempo bloot aan deze risico’s. In de sectoren die in crisis verkeren, zijn onze concurrenten al aan het inkopen geslagen. Zonder paradigmawijziging dreigt Europa een hoge prijs te betalen voor zijn struisvogelbeleid.

EUROPA ALS GROOTMACHT

Overal – tot in de Europese Commissie toe – gaan stemmen op om in actie te komen. Zo ook in ons corona-onderzoek: 63% van de jongvolwassenen zegt dat het oude continent op een keerpunt staat en zich opnieuw moet uitvinden om het vertrouwen van de burgers te herstellen.

Deze stemmen moeten worden opgenomen binnen een bredere denkoefening in Europa over onze relatie met de wereld en de plaats die we hierin willen innemen. Europa moet zichzelf als grootmacht kunnen zien en niet alleen als project. Het moet leren om de taal van de macht en zijn belangen te spreken, en niet alleen die van het recht en zijn normen.

Concrete maatregelen zouden snel kunnen worden genomen. Angela Merkel pleit bijvoorbeeld voor een overheidsveto op buitenlandse investeringen van meer dan 10 % in het kapitaal van ondernemingen die actief zijn in zogenaamd kritieke sectoren zoals de farmaceutische industrie, de automobielsector of artificiële intelligentie. Een verplichting voor buitenlandse investeerders om hun aandeelhoudersstructuur bekend te maken zou Europa in staat stellen om te bepalen in hoeverre zij door buitenlandse machten worden gestuurd. En waarom geen verplichting opleggen aan gesubsidieerde investeerders om de bestaande technologie te delen, zoals China doet? Ook onze mededingingsregels, die onze ondernemingen vaak beletten om op het internationale toneel de strijd aan te gaan, moeten we durven aan te pakken om de opmars te bevorderen van Europese topbedrijven die Chinese en Amerikaanse reuzen in de sectoren van de toekomst van antwoord kunnen dienen. Tot slot zou een ambitieuzer, gerichter en gestroomlijnder beleid op het vlak van overheidssteun bijdragen tot een herstel van het evenwicht in de wereldeconomie.

VAN VENUS NAAR MARS

Vijftien jaar geleden legde de Amerikaanse geopoliticus Robert Kagan in Of Paradise and Power uit dat de Verenigde Staten van Mars komen, terwijl de Europese Unie van Venus komt. Terwijl de VS blijft vasthouden aan een realistische visie op internationale relaties, die noodzakelijkerwijs conflictvol zijn, staat de EU een idealistisch wereldbeeld voor dat naar de eeuwige vrede zou moeten leiden die Kant zo dierbaar was.

De vaststelling van Kagan geldt nog altijd. De wereldorde is ondertussen echter grondig gewijzigd. Het multilateralisme is op zijn retour. Vandaag de dag domineert het realisme op zijn Amerikaans. De coronacrisis moet worden gezien als een alarmsignaal en een wake-up call. Europa moet zich harden en zichzelf de middelen verschaffen om de strijd aan te gaan, zo niet dreigt het ten onder te gaan. Zonder zijn idealen te verloochenen, moet het dus kiezen voor minder Venus en meer Mars.

Het onderwijs

Het stimuleren van emotionele intelligentie zal de volgende generatie weerbaarder maken

Gepubliceerd op 21 augustus 2020 door:

Sophie Buysse, oprichtster van het naschools debatprogramma Debateville

Volgt er na deze coronacrisis een volgende pandemie? Zullen artificiële intelligentie en de technologische revolutie de job van miljoenen mensen overbodig maken? Zal het drinkwatertekort of extreem weer als gevolg van de klimaatopwarming ons veel sneller overrompelen dan verwacht? Het enige waar we zeker van zijn, is dat onze samenleving aan een duizelingwekkend tempo zal blijven veranderen.

Maar wie zal het gemakkelijkst meesurfen op de golven van onze veranderende samenleving? Welke attitudes en vaardigheden zorgen ervoor dat je ongunstige en onzekere omstandigheden kan overstijgen en erin slaagt je blik te richten op de toekomst?

Mijn werk met kwetsbare jongeren toonde me dat zij die met kop en schouders boven hun situatie uitstijgen iets gemeen hebben: sterke sociale vaardigheden en emotionele intelligentie. Deze positive deviants vinden in vergelijkbare uitdagingen betere oplossingen dan hun leeftijdsgenoten. Als we de volgende generatie écht weerbaar en wendbaar willen maken in een veranderende wereld, zou elke onderwijzer of opvoeder de middelen moeten hebben om emotionele en sociale intelligentie te inspireren.

Het pedagogisch proces om beter te leren omgaan met zichzelf en met de ander heet 'sociaal en emotioneel leren' (SEL). Het bestrijkt vijf gebieden: zelfbewustzijn, motivatie, empathie, relationele vaardigheden en emotionele controle of het opbrengen om te werken aan iets wat je op lange termijn wil. Onderzoek van de Universiteit van Chicago en CASEL uit 2017 toont aan dat sociaal en emotioneel leren de academische prestaties van studenten met 13% doet toenemen. Over de periode van een schooljaar is dit equivalent aan een volledige maand leerwinst. De leercurve van jongeren neemt dus toe wanneer ze zichzelf beter kennen, goed kunnen samenwerken of beter in staat zijn om aan misplaatste sociale druk te weerstaan. De studie leert ons ook dat op de lange termijn sterkere sociale en emotionele competenties zorgen voor een afname van crimineel gedrag of druggebruik, een sterkere mentale gezondheid en een grotere kans op afstuderen.

Ook wanneer u denkt dat het primaire doel van de school kennisoverdracht is, kunnen we er niet omheen dat we als samenleving gebaat zijn met een volgende generatie die sociaalvaardig en emotioneel veerkrachtig is. Zoals de invloedrijke schrijver Yuval Noah Harari schrijft in 21 lessen voor de 21ste eeuw zal veel van wat kinderen vandaag op school leren irrelevant zijn op de arbeidsmarkt van 2050. Om relevant te blijven op economisch maar vooral op sociaal vlak moet je levenslang blijven leren en jezelf voortdurend heruitvinden. Jezelf kennen en in staat zijn om gezonde en duurzame relaties uit te bouwen zal belangrijker worden dan pakweg een reliëf leren tekenen of de kantelpunten van het Mesopotamische rijk benoemen. Hoewel het opdoen van nieuwe kennis steeds verrijkend is, bestaat het pad naar persoonlijke ontwikkeling uit zoveel meer. Verder kunnen we als maatschappij ook enkel maar vooruit als jongeren leren om het standpunt van de ander te verkennen en we boven het geroep op sociale media kunnen uitstijgen.

De afgelopen maanden zetten heel wat leerkrachten en directies noodgedwongen een immense digitale stap vooruit. Ze experimenteerden en ontdekten zo heel wat nieuwe onderwijspraktijken. In ons onderzoek bij Belgische jongvolwassenen over de post-corona samenleving was er geen eensgezindheid over de stelling of leerlingen voortaan een persoonlijk leerprogramma moeten volgen met een mix van digitale en klassikale lessen. De reden hiervoor is mogelijk een vrees bij sommigen om het sociale aspect van een school te verliezen. Want die is inderdaad onvervangbaar. De school is een minimaatschappij waar je kennis maakt met diversiteit, leert samenwerken en je leert aanpassen aan een veranderende omgeving.

Tijdens de lockdown zorgden veel jongeren ook voor hun oudere buren, een unieke ervaring die zonder twijfel hun empathische en sociale vaardigheden ten goede komt. Zo denken ook de jongvolwassenen uit ons corona-onderzoek hierover: 68 % zegt dat deze solidariteit permanent deel moet worden van ouderenzorg. Laten we als samenleving dus alle kansen benutten om emotioneel en sociaal sterk te staan. Als de volgende crisis ons belaagt, zijn we zo veerkrachtiger dan ooit.

De steunmaatregelen voor kmo's in coronatijden: business as usual?

Gepubliceerd op 28 augustus 2020 door:
Adil El Madani, econoom

Dat kmo's het kloppende hart zijn van onze economie, staat buiten kijf. Maar dat hart bloedt nu. Heel wat kmo's beschikken namelijk over minder liquide middelen dan grote bedrijven en dat zorgt ervoor dat ze deze crisis niet zonder kleerscheuren uitkomen. Zolang de crisis woedt, willen de jongeren (25-35 jaar) die we bevraagd hebben dan ook dat de overheid actiever ingrijpt in de economie: bijna 55 % wil dat de overheid productie en consumptie stimuleert, zodat we zo snel mogelijk naar het niveau van voor de crisis kunnen terugkeren. 58 % wil dat zelfstandigen van hetzelfde economische opvangnet genieten als werknemers. Tegelijkertijd zien we dat de steunmaatregelen voor kmo's in schril contrast staat met enkele macro-economische doelstellingen. Aangezien de huidige crisis de toestand er niet beter op zal maken, is het tijd voor oplossingen.

VAGE DEFINITIE

Om kmo's de steun te geven die ze nodig hebben om de coronacrisis het hoofd te bieden, werd er ad hoceen expertengroep opgericht. Er is echter één probleem: er bestaat nog steeds heel wat verwarring rond het begrip kmo. "De zaken fout benoemen, draagt bij tot het verdriet van de wereld", zou Albert Camus zeggen. Al voor de coronacrisis uitbrak, werden steunmaatregelen voor kmo's vaak te algemeen geformuleerd, waardoor ook bedrijven die de overheidssteun helemaal niet nodig hadden, hier aanspraak op konden maken. Het doelpubliek werd te vaag, te ambigu gedefinieerd en ook nu is dat niet anders.

Ter illustratie: de administratie van president Trump heeft begin juli een lijst gepubliceerd met daarop alle bedrijven die recht hebben op steun. Tussen deze bedrijven staan verschillende politieke adviesbureaus en lobby's. Ook privéscholen zoals het St. Ann's School in New York staan op de lijst. Het doelpubliek roept hier vragen op. Kmo's, die vanwege hun aard gewoonlijk minder nauwe banden met topambtenaren en beleidsmakers onderhouden, hebben beduidend minder kans om overheidssteun te ontvangen.

EVALUATIE EN PRESTATIES

In ons land missen we bovendien bepaalde systemen die ons toelaten het overheidsbeleid grondig te evalueren, waardoor het begrotingstekort blijft toenemen. Dat heeft twee gevolgen. Enerzijds weten we niet welke investeringen renderen en welke niet, zodat we hier geen lessen uit kunnen trekken. Anderzijds is er niets dat de overheid stimuleert om duidelijk afgebakende doelen te behalen. De Belgische schuldenlast bedraagt momenteel zo'n 11 miljard euro per jaar - dat is ongeveer evenveel als de Franstalige gemeenschap in onderwijs investeert - en toch blijven de sluizen wagenwijd openstaan. Overheidsuitgaven zijn natuurlijk essentieel om te vermijden dat ons economische weefsel instort en onze maatschappij een nog hogere eindrekening voorgeschoteld krijgt, maar het feit dat maatregelen achteraf niet systematisch worden geëvalueerd, zorgt er alleen maar voor dat beleidsmakers blijven uitgeven zonder dat ze ooit verantwoordelijk kunnen worden gesteld voor de gemengde resultaten.

Daarom willen we graag twee aanbevelingen doen. Eerst en vooral moet het begrip kmo op een ondubbelzinnige, statistische manier worden gedefinieerd op basis van de Europese definitie van 2003. Deze definitie moet vervolgens op alle niveaus worden gehanteerd en als vertrekpunt dienen voor alle steunmaatregelen. Al in 1998 kreeg de Dienst voor de Administratieve Vereenvoudiging de opdracht om "concrete voorstellen voor het algemeen gebruik van een uniforme definitie [te formuleren] om het specifieke beleid ten voordele van de kmo's beter te kunnen richten". Door de complexiteit van de taak bleef het resultaat echter uit. Deze crisis is de ideale gelegenheid om deze lacune te verhelpen en een uniforme definitie te formuleren. Onze tweede aanbeveling: een evaluatiesysteem opzetten waarmee steunmaatregelen voor kmo's systematisch worden geëvalueerd. Een eerste stap hierbij is de publicatie van een overzicht van de bedrijven die recht hebben op overheidssteun. Vervolgens moeten er voor elke gewestelijke en federale openbare dienst die zich richt tot kmo's evaluatiecommissies worden samengesteld. Pas als we dit doen, worden onze economie en kmo's veerkrachtiger en bereikt de overheidssteun in crisistijden beter zijn doel.

5. Volledige lijst van statements

Algemene statements (gerandomiseerd getoond)

1: We leven in een tijdperk waarin pandemieën **vaker zullen voorkomen** en een **grotere impact op ons leven** hebben. (pg. 6, 14, 22)
2: De coronacrisis is een **gevolg van de globalisering** en specifiek van **de impact van de mens op het dierenleven**. (p. 6)
3: De coronacrisis heeft onze **maatschappij voor altijd veranderd**. (pg. 6, 22)
4: De coronacrisis heeft **mijn persoonlijk gedrag en/of overtuigingen voor altijd veranderd**. (p. 6)

Specifieke statements (gerandomiseerd getoond)

1: Het inkomen van werknemers moet gebaseerd zijn op **hoe "essentieel" deze werknemers zijn voor het functioneren van de samenleving**. (Bv. verpleegkundigen en bankiers zouden hetzelfde kunnen verdienen). (pg. 9, 10, 18)
2: Ik ben bereid om **beperkingen in mijn vrijheid te aanvaarden** om gemeenschappelijke doelen voor mens en milieu te kunnen bereiken (bijvoorbeeld, de auto enkel voor essentiële verplaatsingen gebruiken op bepaalde dagen om de schadelijke CO_2-uitstoot te verminderen) (pg. 7, 8, 23)
3: De overheid moet een **universeel basisinkomen voor elke burger voorzien**. Dit betekent dat iedereen, ongeacht zijn of haar werksituatie, eenzelfde basisinkomen krijgt dat dan verder kan worden aangevuld met een inkomen op basis van het werk dat men verricht. (pg. 10, 11, 18, 33)
4: De overheid moet zich **minder druk maken over het begrotingstekort**, het kan beter extra geld lenen om grote maatschappelijke uitdagingen (zoals de coronacrisis of de klimaatcrisis) op te lossen. (pg. 9, 11, 39)
5: Overheden moeten **essentiële goederen**, zoals mondmaskers, **verplicht lokaal laten produceren**. (pg. 9, 10, 18)
6: Bedrijven moeten inzetten op het geografisch spreiden van hun productielijn om te **garanderen dat ze kunnen blijven functioneren tijdens crisissen**. (pg. 9, 10)
7: Het voornaamste doel van de regering is het **draaiend houden van de economie**, zelfs al zijn daar gezondheidsrisico's aan gebonden. (pg. 9, 11)
8: De **afweging tussen economie en gezondheid mag niet bestaan**: desnoods moet onze economie hervormd worden om onze volksgezondheid te waarborgen. Zelfs als dat een kost heeft. (pg. 9, 10)
9: Het moet verplicht worden om **de resultaten van wetenschappelijk onderzoek over mens en milieu openlijk en gratis te delen** met alle andere wetenschappers en overheden. (bv. onderzoek over corona, het ontwikkelen van vaccins, etc.) (pg. 10, 11, 31)
10: De volkgezondheid is niet per se belangrijker dan het recht op privacy. Overheden mogen dus **niet zo maar informatie verzamelen over hun bevolking**, zelfs al is dit uit gezondheidsoverwegingen. (p. 8)
11: De Belgische regering moet **grote bewakingsprogramma's uitbouwen** om burgers in te toekomst beter te beschermen tegen bedreigingen zoals pandemieën en terrorisme. (p. 8)
12: Als de Europese Unie erin slaagt om haar nut te bewijzen in deze crisis, kan ze **het vertrouwen van de burgers in Europa in de toekomst herstellen**. (pg. 13, 35)
13: Landen zijn succesvoller als ze actie ondernemen op **nationaal niveau** in plaats van samen te werken van op internationaal niveau. (pg. 12, 13)
14: Partijpolitiek en professionele politici blokkeren de democratie. **Onafhankelijke experts en gewone burgers moeten meer politieke inspraak krijgen.** (pg. 12, 13, 23)
15: De **structuur van België** (federale regering, Vlaamse/Brusselse/Waalse regering, etc.) **moet herbekeken worden** met een focus op eenvoud en efficiëntie, en niet zozeer op basis van de communautaire voorkeuren. (pg. 12, 13, 18, 23, 28)
16: De focus van de publieke gezondheidszorg moet veranderen: er **moet meer geïnvesteerd worden in preventie** (zoals stoppen met roken, verminderen van overgewicht, etc.), en minder in pure ziektebehandelingen. (pg. 14, 15, 31)
17: **Digitale en telefonische gezondheidszorg** (bv. Consultatie bij de dokter via videochat, etc.) zou, wanneer mogelijk, de voornaamste manier van contact tussen dokters en patiënten moeten worden. (pg. 16, 17, 18)
18: De overheid moet de regels rond huisvestiging veranderen zodat alle **gebouwen verplicht voldoende binnen-en buitenruimte hebben**. (p. 15)
19: Het openbaar vervoer moet **ten alle tijden alle uithoeken van het land met elkaar verbinden**, zelfs als er weinig passagiers zijn. (pg. 9, 10)
20: De overheid **moet inzetten op wegeninfrastructuur en individuele vervoersmiddelen** (zoals fiets, moto of auto) want op het openbaar vervoer, is het moelijker om sociale afstand garanderen. (pg. 9, 10, 11)
21: Meer mensen moeten **op het platteland gaan wonen** omdat in de stad wonen gevaarlijk kan zijn tijdens crisissen zoals pandemieën of hittegolven. (p. 15)
22: Overheden moeten **publieke en groene ruimtes** (zoals parken, bossen, etc.) in en nabij steden uitbreiden. (pg. 14, 15, 18, 21, 25)
23: Vrijheid van verkeer, zoals internationale reizen, is een basisrecht. Daarom moeten **de grenzen**, zelfs in tijden van crisis, **altijd open blijven**. (p. 8)
24: **'Social distancing' moet deel van onze cultuur worden.** Want ook wanneer er geen crisis is, is dit veiliger voor onze volksgezondheid. (pg. 16, 17)
25: Kinderen zouden niet langer het traditioneel schoolprogramma moeten volgen, maar een **persoonlijk leerprogramma** dat lessen in de klas combineert met digitale lessen en taken. (pg. 16, 17,37)
26: Gevangenen die opgesloten zijn vanwege kleine straffen moeten vaker via **elektronische arm- of enkelbanden** gemonitord worden om overbevolkte gevangenissen te vermijden, ook wanneer er geen crisis heerst. (p. 17)
27: Momenteel moet het Federaal Parlement het advies van de Nationale Veiligheidsraad eerst goedkeuren alvorens het wettelijk van kracht is. Het advies van de Nationale Veiligheidsraad zou in de toekomst echter direct van kracht moeten gaan **zonder tussenkomst van het Parlement**. (pg. 12, 13)
28: Economische migratie in tijden van crisis is onverantwoord: het is als burger je **plicht om de economie in je land te stimuleren**. (p. 8)
29: Zelfstandigen moeten **hetzelfde economische opvangnet** als bedienden krijgen. (pg. 9, 10, 23, 38)
30: Nu we onze CO_2 hebben kunnen verlagen tijdens de lockdown, moeten we deze trend verderzetten en onze **verplaatsingen met lucht-, zee- en wegvervoer beperken tot het essentiële**. (pg. 7, 8, 14, 15)
31: Virussen en klimaatproblematiek gaan hand in hand:de **klimaatcrisis** moet de eerst volgende **prioriteit** voor het beleid worden. (pg. 14, 15, 29)
32: **De openbare omroep zou federaal Belgisch moeten zijn**, en niet opgesplitst in Vlaams en Waals. (pg. 12, 13)
33: De welvaart kan niet blijven stijgen: **het is niet erg als onze generatie 'armer' is dan die van onze ouders**. We hebben het goed genoeg. (pg. 16, 17, 10)
34: Tijdens de lockdown zorgden veel jongeren voor hun oudere buren. Deze solidariteit moet **permanent deel van de ouderenzorg** worden. (pg. 7, 18, 37)
35: De culturele sector heeft een **noodzakelijke positie** in de samenleving en moet ten aller tijde **beschermd** worden. (pg. 10, 11)
36: **Armoedebestrijding** moet altijd een **prioriteit** zijn van het beleid, niet alleen in tijden van economische crisis. (pg. 7, 18, 23, 33)
37: Scholen moeten **in de zomer altijd open blijven** om kinderen met leerachterstand extra te begeleiden. (pg. 16, 17)
38: **Langdurig werklozen moeten vaker ingezet worden** voor maatschappelijke en liefdadigheidstaken. (pg. 7, 18, 23, 32, 33)
39: **Solidariteit ontstaat eerder op lokaal niveau** (via o.a. de lokale verenigingen) en niet vanuit de besturende overheden. En dus moet het lokaal niveau versterken worden. (pg. 12, 13)
40: **De overheid moet de productie en de consumptie stimuleren** om zo snel mogelijk terug te keren naar het niveau van voor de crisis. (pg. 16, 17, 38)
41: Na deze crisis zullen mensen **minder bereid zijn lange werkuren** te maken omdat ze het belang van vrije tijd voor hobby's en sociale activiteiten hebben ingezien. (pg. 16, 17)
42: Bedrijven moeten een **vlakke organisatiestructuur** (waarbij er geen hiërarchie structuur is) en zelfsturende teams hebben om beter bestand te zijn tegen crisissen. (pg. 9, 11, 27)
43: In de toekomst zullen we **meer inzetten op bescherming van de dieren in het wild** bijvoorbeeld door het stoppen van de ontbossing. (pg. 14, 30)

Colofon

De stem van onze generatie tijdens de coronacrisis.

Cette publication est également disponible en français sous le titre:
La voix de notre génération pendant la crise du corona.

AUTEURS
Sofie De Coker, Stefanie Dens en Magali Van Coppenolle.

GRAFISCH ONTWERP
Glenn Vanhasselt

WETTELIJK DEPOT
D/2893/2020/20

BESTELNUMMER
3749

Een uitgave van de Vrijdaggroep, een project van de Koning Boudewijnstichting.
Deze uitgave kan gratis online gedownload worden via onze website www.v-g-v.be